

MUSEO – Mäntyharjun esineellinen muisti

KOKOELMAPOLIITTINEN OHJELMA



Mäntyharjun museo

2012

Teksti: Anne Närhi, FM

Taitto: Anu Yli-Pyky

Etukannen kuvatiedot: Ylhäällä vasemmalta oikealle: ”Elettiin täällä ennenkin -Repovesi” -näyttely Iso-Pappilan päärakennuksessa kesällä 2008, Nikolai II:n aikainen 5 pennin kolikko (R63/3813/Mäntyharjun museon esinekokoelma), Askel-kenkätehtaan mainoskyltti (luetteloimaton), varoituskyltti Miekankosken uittotuvalta (luetteloimaton, kuva: Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo) ja matkavalokuvaaja Nestori Kurvinen, tyttö ja kissa (luetteloimaton). Alhaalla: ”Iso-Pappila 200 vuotta” -näyttely Iso-Pappilan päärakennuksessa kesällä 2012 (kuva: Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo).

Takakannen kuvatiedot: Yläriivi vasemmalta oikealla: maituhuone väentuvan perusnäyttelyssä, Iita Eskola viimeisen lehmänsä kanssa 1947–1948 (luetteloimaton), ”Korjataanko? Tietenkin!” -perinnekuunnostusnäyttely Iso-Pappilan päärakennuksessa kesällä 2011 ja kansakoulun opetustaulu ihmisen lihaksistosta (2856/Mäntyharjun museon esinekokoelma). Alhaalla: Miekankosken Uittomuseon perusnäyttelyn yläkerta (kuva: Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo).

Museo on voittoa tuottamaton pysyvä instituutio, joka toimii yhteiskunnan ja sen kehityksen hyväksi, on avoinna yleisölle, hankkii, säilyttää, tutkii, julkaisee ja esittelee -tutkimusta, kasvatusta ja mielihyvää varten- aineellista ja aineetonta todistusaineistoa ihmisistä ja heidän ympäristöstään.

Kansainvälisen museoneuvosto (ICOM)

Tämä kokoelmapoliittinen ohjelma on laadittu Mäntyharjun museolle kesällä 2012 osana Museoviraston Paikallismuseotoiminnan kehittäminen -hanketta (PAMU). PAMU-hankkeen tavoitteena on ollut parantaa paikallismuseoiden toimintaedellytyksiä, nostaa esille paikallismuseotoiminnan tarjoamat mahdollisuudet alueellisen omaleimaisuuden ja elinvoimaisuuden vahvistamisessa sekä lisätä yhteistoimintaa sekä museokentän sisällä että sidosryhmien kanssa.

Työnohjaajina ovat toimineet maakuntamuseotutkija Jorma Hytönen Savonlinnan maakuntamuseosta ja kulttuurisihteeri Anu Yli-Pyky Mäntyharjun kunnasta.

Hyväksytty työnohjaajien puolesta 20.9.2012.

Hyväksytty Mäntyharjun sivistyslautakunnassa 13.3.2013.

.

Tämä ohjelma tarkistetaan ja päivitetään kolmannen valtuustokauden aikana hyväksymisestä.

TIIVISTELMÄ

Museoiden kokoelmien hallintaan liittyvät ongelmat ovat hyvin samanlaisia niin ammatillisissa kuin ei-ammattillisissakin museoissa. Aktiivisena toimijana Mäntyharjun museo tarttui Museoviraston Paikallismuseoiden kehittäminen -hankkeen tarjoamaan mahdollisuuteen saada lisää resursseja ja asiantuntija-apua kokoelmatyön ja museotoiminnan kehittämiseen. Tuloksena Mäntyharjun museolle valmistui keuhalla 2012 ensimmäinen ei-ammattillisille paikallismuseoille laadittu kokoelmapoliittinen ohjelma (KOPO) Etelä-Savon maakunnassa. Kokoelmapoliittisessa ohjelmassa määritellään museon suhde kokoelmaansa: siihen kirjataan museon velvollisuudet kokoelmaa kohtaan ja kuvaillaan ja määritellään kirjallisesti kokoelman arvoluokituksen perusteet, vastaanoton ja kokoelman hoidon periaatteet sekä museon tallennussuunnitelma.

Ohjelman ensimmäinen osio, luvut 1, 2 ja 3, koostuu katsauksista paikallismuseotoiminnan tilaan Etelä-Savon maakunnassa, Mäntyharjun museon nykytilanteeseen ja kokoelmien sisältöön ja syntyhistoriaan. Mäntyharjun museo jakautuu nykyisin kahteen toimintayksikköön: Iso-Pappilan museoalueeseen ja Miekankosken Uittomuseoon, joiden välistä työnjakoa KOPO pyrkii selkeyttämään. Kokoelmien sisällön tunteminen on kokoelmien hyvän hallinnan perusta, sillä kokoelmat määrittävät niin näyttelyitä kuin muutakin toimintaa. Ohjelmassa esitellään museon esine-, valokuva-, filmi-, nauhoite- ja arkistokokoelmien muodostuminen ja merkittävimmät osakokoelmat kustakin ryhmästä.

Kokoelmanhallinnallisista teemoista tärkeimpiä ovat museoesineiden arvaluokitus ja vastaanotto, joita käsitellään ohjelman luvuissa 4 ja 5. Kokoelmien tulevaa käyttöä ja hallintaa helpottamaan museolle on laadittu ammatillisissa museoissa menestyksekkäästi hyödynnetty arvaluokitusjärjestelmä, jonka avulla merkittävä museoaineisto saadaan näkyvämmiin esille ja sen säilyminen voidaan turvata paremmin. Ohjelma toimii myös suunnitelmana museon tulevan vastaanoton ja tallennuksen järjestämiseksi. Yhteistyössä maakuntamuseon ja paikallisten toimijoiden kanssa on museon tallennusalueeksi päätetty paikallinen huvila-, mökki- ja loma-asuntokulttuuri sekä teollisuuselinkeinot, niiden tuotanto ja työkalut. Profiloitumalla näiden teemojen tallentajaksi museo sekä täyttää tallennuksellisen aukon maakunnallisella kartalla että nostaa esille Mäntyharjun kuntaa viime vuosikymmeninä luonnehtineita ilmiöitä. Vastaanoton suuntaviivoiksi ohjelmaan on kirjattu seitsemän vastaanottopäätöksien periaatetta, joita museo sitoutuu noudattamaan. Näitä ovat tallennussuunnitelman noudattamisen lisäksi mm. kaksoiskappaleiden ja epämääräisten omistussuhteiden välttäminen.

Museotoiminnalle välttämättömät prosessit, kuten esineiden kirjaaminen, luettelointi, esinelainaus ja kokoelmapoistot, on kuvattu ja määritelty kokoelmapoliittisen ohjelman luvuissa 5, 6 ja 8. Ilman huolella tehtyä kokoelmaluetteloa museolla ei ole tietoa kokoelmien sisällöstä eikä kykyä hyödyntää kokoelmien sisältämää tietomäärää. Kokoelmapoistojen asema museotyössä on pysyvästi säilyttävälle museo-kokoelmalle ongelmallinen. Kokoelmapoistojen perusteet on määritelty mahdollisimman huolellisesti, jotta vältetään toimenpiteen aiheuttamalta arvokkaan kulttuuriperinnön ja julkisen luottamuksen menetykseltä. Luvussa 7 käsitellään kokoelmien säilytystiloja ja turvallisuutta. Suurimmat uhat mäntyharjun museon kokoelmille ovat vesi- ja palovahingot ja rakennus- ja kokoelmatuholaiset. Lopuksi kokoelmapoliittinen ohjelma sisältää kokoelmanhallinnassa tarvittavien lomakkeiden mallit ja lyhyen käsitte-sanaston.

TIIVISTELMÄ.....	4
1. Johdanto.....	6
1.1. Mikä on museo?.....	6
1.2. Kokoelmapoliittinen ohjelma.....	6
1.3. Paikallismuseoiden ja niiden kokoelmien tila.....	7
2. Mäntyharjun museo.....	8
2.1. Museon nykytila, hallinto ja kiinteistöt.....	8
2.2. Mäntyharjun museotoiminnan historia.....	9
3. Kokoelmat.....	10
3.1. Esinekokoelma.....	10
3.2. Valokuva-, filmi- ja nauhoitekokoelmat.....	12
3.3. Arkistoaineisto.....	14
4. Tallennus ja arvoluokitus.....	15
4.1. Tallennussuunnitelma.....	15
4.2. Arvoluokitus.....	16
4.3. Arvoluokitus museon käytössä.....	19
5. Museokokoelmien hallinta ja hoito.....	20
5.1. Vastaanotto.....	20
5.2. Arvoluokituksen muuttaminen.....	21
5.3. Kokoelmapoistot.....	22
5.4. Prosessikuvaukset.....	23
5.5. Ennaltaehkäisevä konservointi.....	24
6. Kokoelman ja museon toiminnan dokumentointi.....	24
6.1. Kokoelmaluettelot.....	24
6.2. Näyttelyt, tapahtumat ja muu museotoiminta.....	26
7. Kokoelmien säilytystilat ja turvallisuus.....	26
8. Lainaaminen.....	27
8.1. Lainausta Mäntyharjun museon kokoelmista.....	27
8.2. Lainausta Mäntyharjun museoon.....	28
9. Kokoelmatyössä tarvittavat lomakkeet.....	28
KÄSITTEET.....	28
LÄHTEET.....	30
LIITTEET.....	30

1. Johdanto

1.1. Mikä on museo?

Museot toimivat kansakunnan muistiorganisaatioina yhdessä arkistojen ja kirjastojen kanssa. Museoiden tehtävänä on kuvata koko inhimillistä elämää; tallentaa ja hoitaa siitä kertovaa aineistoa kuten esineitä, näytteitä, taideteoksia, rakennuksia, muinaisjäännöksiä ja muistomerkkejä sekä niihin liittyviä tarinoita. Museon tehtäväkenttä on siis paljon laajempi kuin yleensä kävijälle näkyvin osa, näyttelytoiminta, antaa helposti ymmärtää. Museon toiminta on ympärivuotista ja jatkuvaa vaatien resursseja myös näyttelyiden aukioaloajan ulkopuolella. Museotyön varsinainen kivijalka ovat kokoelmat, joiden varaan ja ympärille museon muu toiminta rakentuu. Museokokoelmat vaativat hoitoa, luettelointia ja järjestämistä.

Museotoimintaa ohjaavat niin museolaki kuin yleisesti tunnustetut ja hyväksytyt periaatteet ja tavoitteet, jotka pätevät niin harrastajavoimin ja osa-aikaisesti kuin museoammattillisesti hoidetussa museotoiminnassa. Museotyön sisältämät velvollisuudet on määritelty Kansainvälisen museoneuvoston (ICOM) julkaisemissa ”Museotyön eettisissä säännöissä”. Museokokoelmat muodostavat merkittävän julkisen perinnön, jolla on erityisasema lain edessä ja jota kansainvälinen lainsäädäntö suoja.

Mäntyharjun museo on Mäntyharjun kunnan omistama, sivutoiminen ja ei-ammattillisesti hoidettu paikallismuseo. Paikallismuseotoiminta on usein perustunut kulttuuriperinnöstään ja historiastaan kiinnostuneiden kansalaisten aktiivisuuteen. Nämä museot tarjoavat tasavertaisia kulttuurin lähipalveluja. Ne toimivat oppimisympäristöinä, työllistäjinä, palveluntarjoajina, kulttuurimatkailukohteina, asiantuntijoina sekä vapaaehtoistyön ja osallistumisen areenoina. Monipuolisuudestaan huolimatta paikallismuseo ei kykene tuottamaan palveluita tai järjestämään museotyötä ammattillisesti hoidettujen museoiden tapaan. Tämä osa-aikaisuuden aiheuttama resurssipula on joiltakin osin paikattavissa vapaaehtoistyövoiman ja Museoviraston myöntämien harkinnanvaraisten valtionavustusten avulla.

1.2. Kokoelmapoliittinen ohjelma

Museoiden kokoelmatyötä ohjataan kokoelmapoliittisella ohjelmalla (KOPO). Ohjelma toimii museon perustyökäkaluna, jolla turvataan suunniteltu ja tavoitteellinen museotyö. **Kokoelmapoliittisessa ohjelmassa määritellään museon suhde kokoelmaansa: siihen kirjataan museon velvollisuudet kokoelmaa kohtaan, kuvaillaan ja eritellään kokoelman arvaluokituksen perusteet ja määritellään vastaanoton ja kokoelman hoidon periaatteet sekä museon tallennussuunnitelma.**

Ohjelman tarkoitus on auttaa museota profiloitumaan sekä paikallisena että alueellisena toimijana. Profiloitumalla museo selkeyttää rooliaan yhtenä Mäntyharjun matkailullisena vetonaulana osana kunnan muita matkailukohteita ja kulttuurielämää. Aiempaa suunnitelmallisempi sijoittuminen museokentälle ja kuntalaisten elämään vahvistaa myös mahdollisuuksia kasvaa osana Etelä-Savon maakuntaa ja osallistua museo- ja matkailutoiminnan kehittämiseen alueellisesti ja paikallisesti.

KOPO:a päivitetään ja täydennetään säännöllisesti, ja se muodostaa pohjan jatkuvalla ja pitkäjänteiselle strategiselle työlle kokoelman kehittämiseksi. Tarkistusten yhteydessä on otettava huomioon museotyön pitkäjänteisyys ja museon säilyttäminen myös jälkipolville toimivassa ja aktiivisessa muodossa. Samalla ohjelma pyrkii jo nykyisessä muodossaan helpottamaan jokapäiväistä työtä museossa.

1.3. Paikallismuseoiden ja niiden kokoelmien tila

Tulevien kuntamuutosten aiheuttamat yhdistymiset suuremmiksi kokonaisuuksiksi uhkaavat häivyttää vanhoja kunta- ja kylärajoja. Paikallismuseot tarjoavat tavan säilyttää uusien suurkuntien pienempien osien omaa historiaa ja yhteisöllisyyttä. Samalla on mahdollista rakentaa ja määrittää uuden kuntakokonaisuuden yhteistä historiaa ja identiteettiä. **Paikallismuseotyön arvo ja paikka paikallisena ja alueellisena voimavarana on huomioitava myös kuntatyössä.** Kokoelmat ja niihin liitetyt tarinat ovat osa tapaamme rakentaa maailmankuvaamme. Paikallismuseon kokoelmissa on pyritty huomioimaan seudulle tyypilliset piirteet, niin elinkeinot, tavat, pukeutuminen kuin hengellisyyskin, jotka erottavat sen alueen muista yhteisöistä. Tämä on usein tarkoittanut keskittymistä alueelle tyypilliseen maanviljelyskulttuuriin ja käsitöihin. Kokoelmien karttuminen ei aina ole ollut suunnitelmallista tai ongelmatonta vähäisten henkilöresurssien ja tarpeenmukaisten säilytystilojen puuttumisen vuoksi.

Paikallismuseotoimintaa kehitetään osana muuta kansallista museokenttää, huomioiden ensisijaisesti maakuntamuseon toimintatavat ja tulkinnat. Kokoelmanhallinnan puutteet ovat tuttuja kaikissa – myös ammatillisissa – museoissa: kokoelmat kasvavat, luettelointi laahaa jäljessä, kokoelmien järjestelyssä samoin kuin säilytystiloissa ja -olosuhteissa on puutteita. Suurin tämän kokoelmapoliittisen ohjelman valmistumisen aikaan ja tulevana vuosina museotoimintaan vaikuttava hanke on museotalouden suurhanke Museo 2015, joka toimii yhteistyössä Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) kanssa.¹

Etelä-Savon maakunnassa on noin kolmekymmentä kunnallista tai yhdistyspohjaista museota, joita hoidetaan sivutoimisesti tai vapaaehtoistyönä. Nykyisin yhdistysten ylläpitämien museoiden osuus on pieni. Yhdistysten talkootyöllä 1960–1970-luvuilla perustettuja museoita on siirtynyt sittemmin kuntien omistukseen ja hoitoon. Suurin osa maakunnan paikallismuseoista on ns. kotiseutumuseoita. Museoista vain muutamat ovat erikoistuneet tietyn teeman tallentamiseen ja esittelyyn: uitto, psykiatrinen sairaanhoito, Savon rata, sisälähetystyö tai järvikalastus.

Maakunnan paikallismuseoissa on ainakin noin 50 000 esinettä, ja kokoelmat ovat keskenään melko samankaltaisia (mm. maa- ja karjatalous sekä kodin esineistö). Ajallisesti kokoelmat painottuvat 1800-luvun loppuun ja 1900-luvun alkupuoliskolle. Esinekokoelmat ovat pääsääntöisesti joko näytteillä tai säilytyksessä yleisöltä suljetuissa kylmissä tai vähemmässä määrin lämmitetyissä tiloissa. Arkisto-, valokuva- ja nauhoitemateriaalin tilanne on lämpimän säilytystilan osalta parempi.

Tallentaminen tapahtuu pääsääntöisesti sattumanvaraisesti, lahjoituksin tai tallentamista ei tehdä. Vuoteen 2012 mennessä vain yhdessä eteläsavolaisessa paikallismuseossa vastaanottokriteerit on määritelty kirjallisesti, ja museota hallinnoiva taho on hyväksynyt ne. Keruu- ja tallennussuunnitelmien puuttumisen vuoksi mm. kuntien teollisuushistoria, ympäristömuutokset, 1900-luvun loppupuolisko ja lähihistoria jäävät tallentamatta.

Tiedot museo-objekteista on pääsääntöisesti kirjattu paperille. Sähköistä luettelointia on tosin tehty muutamassa museossa, mutta käytössä olevista järjestelmistä ei ole saatu toimivaa työkalua. Museo 2015 -hankkeen tavoitteena on kehittää yhteinen myös paikallismuseoiden käyttöön soveltuva ja hinnoittelultaan sovelias järjestelmä. Varsinaiset ammattimuseokäyttöön kehitetyt kokoelmanhallintajärjestelmät ovat tällä hetkellä liian kalliita ja teknisesti raskaita paikallismuseoille.

¹ Ks. Käsitteet.

2. Mäntyharjun museo

2.1. Museon nykytila, hallinto ja kiinteistöt²

Mäntyharjun museon kerää ja säilyttää mäntyharjulaista kulttuuriperintöä ja kotiseututietoutta. Museo on perustettu vuonna 1970 ja se on kuulunut Savonlinnan maakuntamuseon alueeseen vuodesta 1985 lähtien. Museotoimesta vastaa nykyisin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan alainen kulttuuritoimi.³ Museon toiminnasta, näyttelyistä ja tapahtumista vastaa kunnan kulttuurisihteeri (museovastaava)⁴. Museon vuotuisesta kokonaisbudjetista noin 45 % osuuden vievät kiinteistökustannukset, jotka käsittävät lähinnä Iso-Pappilan päärakennuksen lämmityskulut. Loput budjetista jakaantuvat kokoelmatyön, näyttelytoiminnan ja avoinnapidon sekä kalustohankintojen kesken. Kulttuurisihteerin tehtäväkuvasta museotyölle on varattu noin yhden kuukauden työaikaa vastaava osuus. Kokoelmatyöhön ja näyttelysuunnitteluun museo on 2000-luvulla hakenut ja saanut Museoviraston harkinnanvaraista valtionavustusta.

Nykyisin Mäntyharjun museon toiminnot keskittyvät joitakin säilytystiloja lukuun ottamatta Kirkonkylässä sijaitsevaan Iso-Pappilaan. Lisäksi Miekankosken uittotuvan Uittomuseon perusnäyttely esineineen kuuluu Mäntyharjun museoon. Museoyksiköt eroavat toisistaan museotoimen työnjaon suhteen keskityen eri toimintoihin.

Iso-Pappila

Museon rakennukset Iso-Pappilassa kuuluvat valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY) osana Mäntyharjun vanhaa keskustaa. Rakennukset on merkitty oikeusvaikutteiseen asemakaavaan suojelukohdemerkinnällä.⁵ Museoalueella on myös Etelä-Savon perinnemaisemaan kuuluvaksi luokiteltu Iso-Pappilan kallioketo ja niitty-alue. Iso-Pappilan museoaluetta hallinnoi Mäntyharjun kunnan kiinteistöpalvelu, jolta museo vuokraa tiloja käyttöönsä. Mäntyharjun museon näyttelyt Iso-Pappilassa ovat avoinna kesäkuun puolivälistä elokuun puoliväliin. Tiloissa on esillä vaihtuva näyttely päärakennuksessa, pitkäkestoinen näyttely ja tupainterioori väentuvassa, laaja ajokalustokokoelma navetassa sekä riihi ja nuottakota viite-esineinen. Navettarakennuksessa on esillä museoesineistön lisäksi Taidekeskus Salmelan Nina Ternon museon veistoksia. Kesäisin alueella on aukioloaikoina paikalla lipunmyyntiä hoitava opasvalvoja. Talvisin tilat ovat pääosin joko suljettuja tai muiden toimijoiden käytössä. Päärakennuksen talvikäytöstä johtuen vaihtuvien näyttelyiden materiaalit on kerättävä tiloista pois syksyllä ja näyttely rakennettava uudestaan keväällä. Iso-Pappilan museoalueen kävijämäärä on ollut noususuunnassa, koska viimeisen viiden vuoden aikana näyttelyjä on uusittu ja Iso-pappilaan on rakennettu vuosittain ajankohtaiset ja teemalliset kesänäyttelyt. Museokävijöitä on vuosittain n. 1500–2000⁶, mutta alue houkuttelee myös paljon kuntoilijoita ja kesäteatterivieraita. Museo tarjoaa vuosittain myös

² Vuoden 2012 tilanne.

³ Vuoden 2013 alusta kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta sekä koululautakunta yhdistyvät sivistyslautakunnaksi.

⁴ Vuoden 2009 alusta voimaan tulleen sivistyspalveluidenjohtosäännön (13 §) mukaan kulttuurisihteerin ratkaisovaltaan kuuluvat päätökset museokokoelmien täydentämisestä, poistoista ja lahjoituksista. Vuoden 2013 alusta voimaan tulevassa johtosäännössä kulttuurisihteerin ratkaisovaltaan ei ole tulossa muutoksia. Tässä dokumentissa käytetään termiä museovastaava, sillä museolla voi myös olla käytössä myös tilapäistä projektityövoimaa tai harkinnanvaraisilla avustuksilla palkattu museoammattilainen työntekijä, joka avustaa kulttuurisihteerää ja on osaltaan vastuussa museotoiminnasta työsuhteensa ajan.

⁵ Maankäyttö- ja rakennuslain nojalla alueelle tehdyt suojelumerkinnot: Museoalueen suojellut rakennukset (sr) ovat rakennustaiteellisesti arvokkaita tai kyläkuvan säilymisen kannalta tärkeitä rakennuksia. Rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Rakennuksissa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksien rakennustaiteellisesti tai kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Museoalueen (610 y/r) uudisrakennusten tai olemassa olevaan rakennukseen tehtävien muutosten sopeutumiseen olemassa olevaan rakennuskantaan ja ympäristökuvaan on kiinnitettävä erityistä huomiota

⁶ Kävijätalastot: Vuonna 2007 museokävijöitä n. 640, tapahtumissa n. 350 (näyttelytilat jaettiin Taidekeskus Salmelan kanssa). Vuonna 2008 kävijöitä yhteensä n. 1120 (yhteistyö kesäteatterin kanssa). Vuonna 2009 museokävijöitä 703, tapahtumissa n. 400. Vuonna 2012 museossa n. 890 kävijää, tapahtumissa n. 350. Vuonna 2011 museokävijöitä yhteensä n. 4200 (Loma-asuntomessujen oheiskohde). Vuonna 2012 museokävijöitä n. 2030 (Iso-Pappila 200 vuotta -juhlavuosi).

koululaisvierailumahdollisuuden. Museon lisäksi alueella toimii Mäntyharjun kesäteatteri. Lisäksi alueella järjestetään vuosittain erilaisia kulttuuritapahtumia ja näyttelyitä.

Miekankoski

Mäntyharjun kunnan toinen museokohde Miekankosken Uittomuseo on Etelä-Savon maakunnan ainoa uittoon keskittynyt museo, jonka tekee erityisen ainutlaatuiseksi sen sijainti aidossa uittoympäristössä. Alun perin yksityinen Uittomuseo perustettiin vuonna 1990 Miekankosken uittotuvalle Mäntyharjun seudun uittoyhdistyksen entiseen tukikohtaan. Museo siirtyi kunnan omistukseen vuonna 1997. Uittorakenteiden lisäksi alueella on uittoa kuvaava perusnäyttely sekä vuoden 1743 valtakunnanrajasta kertovia opastauluja. Kunnan omistamat rakennukset on vuokrattu matkailuyrittäjälle, joka huolehtii myös Uittomuseon avoimnapidosta. Museon lisäksi alueella on kahvio, sepänpaja ja paikallisten käsityöläisten tuotteiden myymälä. Alueella järjestetään myös uittoperinnetapahtumia. Miekankosken uittomuseon kävijämäärä perustuu arvioon, mutta Miekankosken kahvilan arvioiden perusteella todennäköisesti useita tuhansia kesässä. Kesäksi 2013 museon ovelle on suunniteltu kävijälaskuria.

2.2. Mäntyharjun museotoiminnan historia

Mäntyharjulle yritettiin perustaa museota jo 1950-luvulla. Vuodelta 1959 säilyneessä museotoimikunnan pöytäkirjassa pohdittiin vanhan viljamakasiinin kunnostamista museotiloiksi. Viljamakasiinin museokäyttöä harkittiin aina vuoteen 1965, jolloin syntyi ajatus kunnan ja seurakunnan yhteistyöstä museon perustamiseksi. Samana vuonna ehdotettiin ensi kertaa Iso-Pappilan alueen ottamista museokäyttöön. Toimikunnan nimi muuttui museolautakunnaksi 60-luvulla.

Museon esinekokoelmia kerättiin jo ennen museon perustamista. Ohjesäännön mukaan lautakunnan tehtävänä oli ottaa vastaan seurakuntaa ja kuntaa koskevia museoesineitä, joilla voitiin nähdä olevan historiallista merkitystä:

”Tehtävänä on koota ja tallettaa kunnan vaiheita ja sen asukkaiden elämää valaisevaa esineistöä ja siihen liittyvää tieto- ja kuva-aineistoa, suojella toimialueensa esineellisiä kulttuurimuistoja ja herättää paikkakunnalla harrastusta seudun entisyyttä kohtaan.”

Sopimus Mäntyharjun kotiseutumuseon perustamisesta ja ylläpitämisestä allekirjoitettiin Mäntyharjun ja seurakunnan välillä tammikuussa 1970 (LIITE 4). Tällöin sovittiin myös seurakunnan omistaman Iso-Pappilan vuokraamisesta museokäyttöön. Museo avattiin yleisölle samana vuonna, mutta näyttelyiden rakentamista ja museoalueen kunnostusta jatkettiin koko vuosikymmenen ajan.

Museon mahdollista erikoistumista pohdittiin jo 1970-luvulla. Tällöin museolautakunnan puheenjohtaja Veikko Möller esitti Mikkelin läänin maakuntaliiton tiedustelussa **museon erikoisalaksi metsätöitä ja uittoa**. Museon keruutoiminnan painopistealueiksi ilmoitettiin näiden lisäksi kiinteät uittolaitteet, kyläyhteisöjen ja teollisuuden kehitys, koulu- ja sivistystoimi, kirkkohistoria, ääni- ja kuvanauhatalennus sekä arkistomateriaalin dokumentointi. **Nämä painopistealueet näkyvät museokokoelmassa yhä.**

Vilkas museotoiminta jatkui aina 1980-luvun puoliväliin. Iso-Pappilassa järjestettiin museo- ja taidenäyttelyitä, kyläjuhlia, häitä ja kesäteatteriesityksiä. Museossa työskenteli 1970- ja 80-luvuilla kesäisin museonhoitaja, kaksi museoapulaista ja museolla ympärivuotisesti asunut museovalvoja/vahtimestari, jotka näyttelyvalvonnan ja lipunmyynnin lisäksi järjestivät ja luetteloiivat kokoelmia ja huolehtivat museon siivouksesta. Lisäksi museon toimintaa ohjasi viisijäseninen museolautakunta. Museolautakunnasta muodostui sittemmin museon asioita hoitava jaosto, joka siirtyi vuonna 1985 kulttuurilautakunnan alaisuuteen. Iso-Pappilan alue pysyi seurakunnan omistuksessa aina vuoteen 1987, jolloin kunta soti seurakunnan kanssa alueiden vaihdosta. Kaupasta sovittaessa tuotiin esille kuntalaisten ja seurakunnan toive Iso-Pappilan alueen ja erityisesti sen rakennusten säilymisestä kuntalaisten ulottuvilla ja käytössä. Maa-

kaupan myötä seurakunta vetäytyi museotoiminnasta ja museo muuttui täysin kunnallisesti hoidetuksi. Kunnanhallitus asetti 1980-luvun lopulla Iso-Pappila -toimikunnan selvittämään museon toiminnan suunnittelua ja kehittämistä. Alueelle harkittiin mm. vuokrattavaa juhlatilan tai pitopalveluyrityksen perustamista.

Museorakennusten ja perusnäyttelyiden huonon kunnan vuoksi museo ei ollut yleisölle avoinna vuosina 1991–1994. Tänä aikana museolla tehtiin peruskorjaustöitä ja uusittiin väentuvan perusnäyttely Postuumi ry:n tekemien suunnitelmien mukaisesti. Museo avattiin uudelleen yleisölle ”Mäntyharju 400 vuotta” -juhlia varten väentuvan tiloissa. Museon avoinna pidosta ja opastamisesta huolehtivat Mäntyharjun matkailuoppaat ry:n työntekijät. Iso-Pappilan päärakennus vuokrattiin Taidekeskus Salmelan näyttelytiloiksi vuonna 1992. Salmelaa varten kunnostettiin päärakennuksen näyttely- ja yleisöwc-tiloja. Museotoiminta palasi päärakennukseen vuonna 2007, jolloin Salmelan näyttelyiden tilalle tulivat Mäntyharjun museon vaihtuvat näyttelyt.

Vuonna 1990 perustettu yksityinen Miekankosken Uittomuseo siirtyi Mäntyharjun kunnan omistukseen ja osaksi Mäntyharjun museota vuonna 1997. Omistajanvaihdos ei juuri kasvattanut museon esinemäärää, sillä Uittomuseon näyttelyt ja esinekokoelma oli koottu vuosina 1990–1992 pääosin Mäntyharjun museon esinelainojen pohjalta. Siirron yhteydessä Uittomuseon näyttelyihin ei tehty muutoksia. Perusnäyttely uusittiin vuonna 2007 Museoviraston kohdeavustuksen turvin.

Museotoimesta on 1980-luvun puolivälistä lähtien vastannut kunnan kulttuurisihteeri. Kulttuurisihteerin työnkuvaa on vuosien varrella muutettu ja kasvatettu, nykyisin siitä kuuluu museotyölle vain pieni osa. Iso-Pappilan alueelle on tullut museotoiminnan ja kesäteatterin lisäksi myös muita toimijoita: alueen viereen on rakennettu Mäntyharjun Rintamaveteraanit ry:n ylläpitämä Veteraanipuisto ja paikalliset käsityöläiset ovat myyneet tuotteitaan Iso-Pappilan tiloissa.

Vuosina 2011–2012 Iso-Pappilan alueen talousrakennukset kunnostettiin työllisyysperusteisen investointiavustuksen turvin. Puolet hankkeen kokonaiskustannuksista oli Mäntyharjun kunnan omarahoitusta. Hankkeen kunnostussuunnitelma ja työnjohto olivat osa Etelä-Savon ELY-keskuksen hallinnoimaa Ympäristötöitä Etelä-Savossa -hanketta.

3. Kokoelmat

3.1. Esinekokoelma

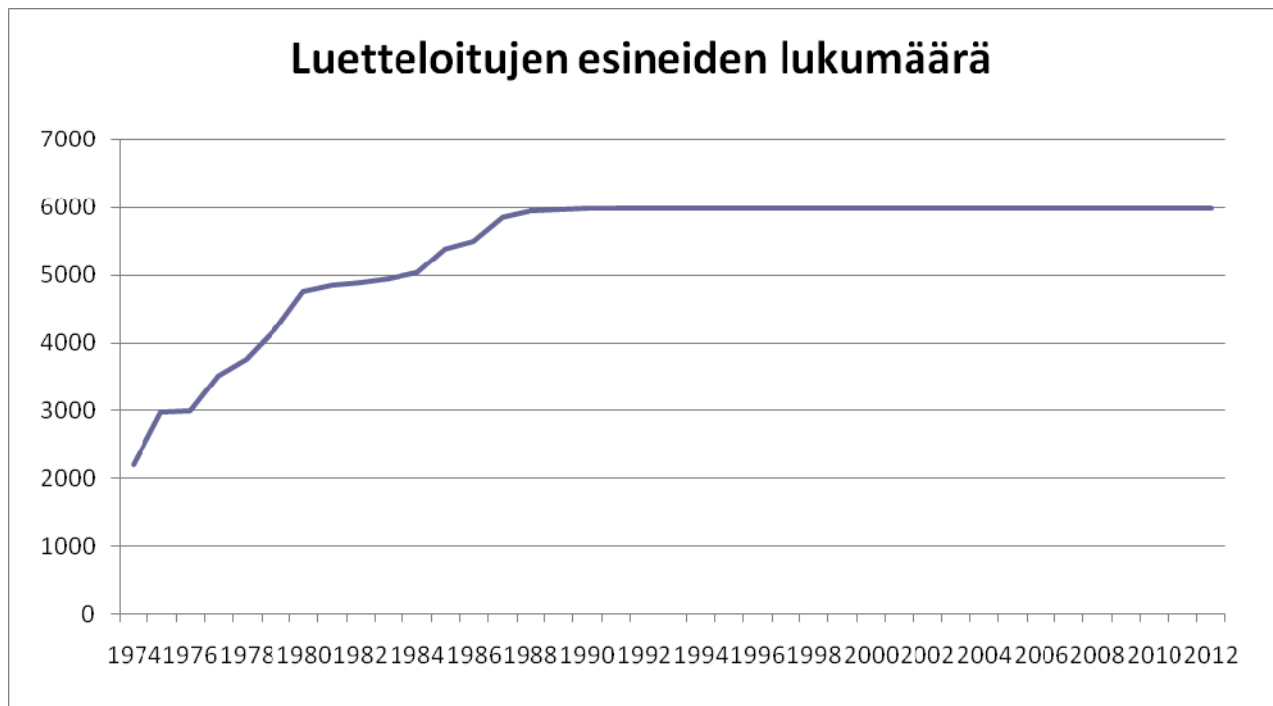
Mäntyharjun museon esinekokoelma on pääosin syntynyt 1960- ja 70-lukujen perustamisvaiheessa innokkaan kotiseututyön tuloksena. Esinekeräystä hoidettiin mm. koulupiireittäin ja kansakoululaisten avustuksella: kuntalaisia kehoitettiin toimittamaan museoesineiksi sopivaa tavaraa alueensa kouluille, joista museolautakunta nouti esineet. Keräys jatkui 1980-luvulla, mutta tyrehtyi vuosikymmenen lopulla. Pääkirjan mukaan esinekokoelmat eivät ole juurikaan kasvaneet vuoden 1988 jälkeen.

Keskimääräinen kartunta museon perustamisesta 1980-luvun lopulle asti on ollut 246 esinettä per vuosi. Vähiten esineitä otettiin vastaan vuonna 1977, jolloin museon kokoelmaan hyväksyttiin 14 esinettä. Huimin vastaanottovuosi oli 1975, jolloin hyväksyttiin vuosikertomuksen mukaan 533 esinettä.

Esinekokoelman kokoa ei tunneta tarkasti ajalta ennen vuotta 1974. Mäntyharjun museo sai merkittäviä lahjoituksia ainakin vuosina 1970–1971 ja keräystoiminta oli vilkasta jo aiemmalla vuosikymmenellä. Kuitenkin esinekokoelman kooksi ilmoitettiin Museoviraston kyselyssä vuonna 1972 ”jonkin verran” ja

vuonna 1973 ”muutama kymmenen”.⁷ Vuonna 1974 luetteloituja esineitä oli hieman yli 2000 kappaletta ja vuonna 1980 noin 4150 kappaletta. Esinemäärien arviointia vaikeuttaa museolla 1980-luvulla vallinnut tapa kirjata yhden lahjoittajan lahjoittamat esineet samalle päänumerolle, jolloin pääkirjan päänumerointi ei kuvaa esinelukumäärää. Kesällä 2012 museon kokoelmassa oli hieman alle 6000 esinettä.

Usean vuosikymmenen hitaan kartunnan vuoksi museon esinekokoelma on suhteellisen hyvin luetteloitu (Taulukko 1). Lähes kaikki esineet on kirjattu sähköiseen pääkirjaan. Esineiden sijaintitiedot ovat kuitenkin vanhentuneet näyttelyissä ja säilytystiloissa tapahtuneiden muutosten vuoksi.



Taulukko 1. Luetteloidut esineet. Luvut ovat arvioita, sillä tiedot puuttuvat useilta vuosilta tai ne on ilmoitettu epäselvästi.

Mäntyharjun museon esinekokoelmaan sisältyvät Iso-Pappilassa esillä ja säilytyksessä olevat, muissa tiloissa säilytettävät ja Miekankosken Uittomuseoon 1990-luvun alussa ja vuonna 2007 siirretyt esineet. Esinekokoelmaa ei ole virallisesti jaoteltu tai ryhmitelty. Saantotietojen ja esineiden kontekstien avulla on kuitenkin mahdollista tehdä alustavia luokitteluja kokoelman sisällön kartoittamiseksi.

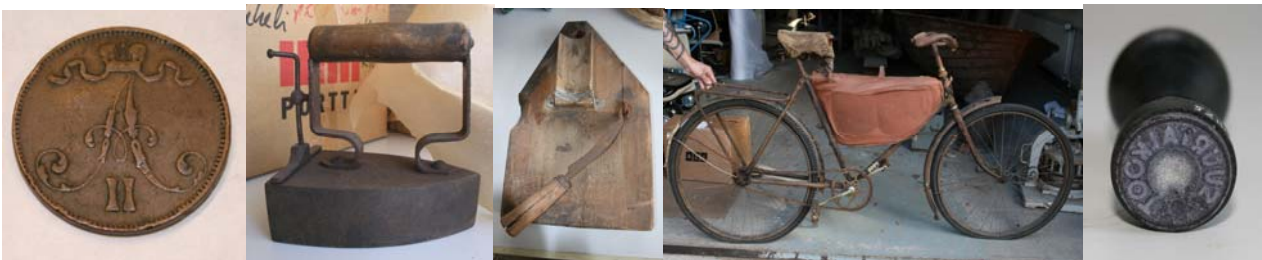
Mäntyharjun museon esinekokoelman osakokoelmat:

- A. Suurin museon yksittäinen osakokoelma sisältää agraariyhdistykseen kuuluvia esineitä. Suuri osa esineistä on ollut tai on yhä esillä Iso-Pappilan piharakennuksissa. Tähän ryhmään kuuluu myös maakunnallisesti sekä lukumäärällisesti että kattavuudeltaan merkittävä kokoelma maa- ja metsätalousajokalustoa.
- B. Suuri esineryhmä ovat myös uittoon liittyvät esineet. Metsäteknikkojen paikallisyhdistys osti Kymi-yhtiön huutokaupasta vuonna 1970 metsä- ja uittotyökalustoerän, josta suuri osa on sijoitettu Miekankosken Uittomuseoon. Mäntyharjun museo sai lisäksi vuonna 1997 lahjoituksena yksityisen ja ei-ammattillisen vuonna 1990 Miekankoskelle perustetun Uittomuseon esineko-

⁷ Nämä määritteet viittasivat todennäköisesti luetteloitujen esineiden lukumäärään. Samaan aikaan museon tiloissa oli runsaasti vastaanotettua, mutta luettelomatonta materiaalia.

koelman. Tähän osakokoelmaan kohdistettiin museopoistoja museon perusnäyttelyn uudistamisen yhteydessä vuonna 2007.

- C. Koululaitokseen liittyvät esineet ovat kuuluneet Mäntyharjun museon kokoelmiin alusta asti. Iso-Pappilan päärakennukseen on sisustettu eri aikojen pulpetteja esittelevä koululuokka, jossa säilytetään osaa koulutoimintaan liittyvästä esineistöstä. Esineryhmään kuuluu pulpettien lisäksi erilaisia havainnointi- ja opetusvälineitä sekä opetustauluja.
- D. Paikalliset teollisuustuotteet muodostavat yhden osakokoelman. Kokoelmissa on mm. Mäntyharjulla vuosina 1952–1992 toimineen Askel-kenkätehtaan käyttämättömiä kenkiä ja esitteitä. Museolla on myös Mäntyharjun Lasi Oy:n (1968–1971) tuotantoa. Yhtiön tuotteita olivat puristamalla tai puhaltamalla lasista valmistetut käyttö- ja koriste-esineet.
- E. Museon rahakokoelma käsittää yli 150 kolikkoa ja seteliä. Rahojen saantitietoja ei juuri tunneta, tunnetuista lahjoittajista suurimmat lahjoitukset on tehnyt kirkkoherra Kaarlo Airas (1880–1960). Rahakokoelmaan kuuluu sekä Venäjän vallan aikaisia että itsenäistyneessä Suomessa käytössä olleita kolikoita ja lisäksi lukuisia kolikoita ulkomailta, mm. Saksasta. Kokoelma on ollut esillä viimeksi 1970-luvulla. Rahakokoelma on luetteloitu ja valokuvattu erilliseen diaariin vuonna 2008. Osa rahakokoelman objekteista on luetteloitu myös museon esineluetteloon.
- F. Tiivis yhteistyö seurakunnan kanssa erityisesti museon perustamisen aikoihin on kasvattanut museon kirkolliseen elämään ja seurakunnan toimintaa liittyvien esineiden lukumäärää. Museon kokoelmassa on sekä kalusteita Mäntyharjun kirkosta että pappiloissa eläneiden kirkkoherrojen henkilökohtaisia tavaroita. Seurakunnan lahjoituksena museolla on myös reilun 500 kappaleen erä sanomalehdissä käytettyjä seurakuntaa koskevien kuvien painolaattoja.
- G. Kirjallisuutta museolla on osana sekä esinekokoelmaa että käsikirjastoa. Suurimman erän muodostavat Mäntyharjun nuorisoseurantaloon ullakolta museon säilytystiloihin siirretyt kirjat, jotka on myös luetteloitu osaksi kokoelmaa. Osakokoelman kuuluu myös runsaasti Mäntyharjun seurakunnan kirkkoherrojen ja heidän perikuntiansa lahjoittamaa hengellistä kirjallisuutta ja virsikirjoja 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta.



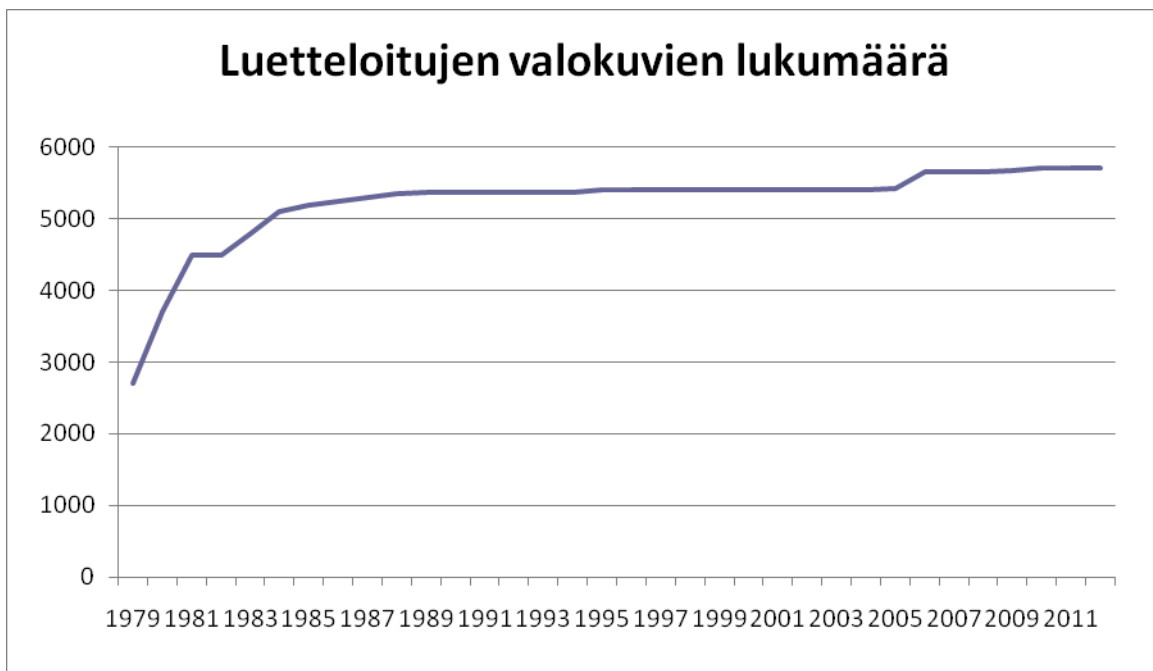
Viiden pennin kolikko Aleksanteri II:sen ajalta (R80b), silitysrauta (103), kessuleikkuri (2567), Nestori Kurvisen polkupyörä (5008) ja Suurtalkoot-leimasin (5211:28).

3.2. Valokuva-, filmi- ja nauhoitekokoelmat

Mäntyharjun museon valokuvakokoelma käsittää yli 5000 diaarinumeroa. Osa uudemmissa kirjauksista sisältää usean kuvan hankintaerän alanumeroineen, minkä vuoksi tarkkaa kuvamäärää on siksi vaikea arvioida – se lienee kuitenkin 5600 kuvan paikkeilla. Lisäksi museokokoelmissa on noin 20 C-kasettia, magnetofoninauhoja ja ainakin 44 kaitafilmikela.

Valokuvakokoelman kartuntatahdista on olemassa hyvin vähän tietoja. Vuotuinen kartunta näyttää olleen muutamasta kymmenestä kuvasta pariin sataan kuvaan per vuosi, pois lukien Kurvisen ja Keräsen kuvalahjoitukset. Poikkeuksellinen on ollut ainakin vuosi 1981, jolloin kuvakokoelmat karttuivat 774 kuvalla. Vuonna 1979 valokuva-, filmi- ja nauhoitekokoelmien kooksi ilmoitettiin 1586 negatiivia, 2100 valokuvaa, 3540 positiivia, 44 kaitafilmiä ja 10 äänikasettia. Valokuva-, filmi- tai nauhoitekokoelmista ei ole museoarkistossa olevissa asiakirjoissa mainintoja ennen edellä mainittua vuotta 1979. Kunnassa pidettyjä tapahtumia ja juhlia on myös dokumentoitu ahkerasti aina 1980-luvun puoliväliin asti ja kuvat on liitetty osaksi valokuvakokoelmaa. Tämän jälkeen museon kuvamateriaalissa on katko aina vuosituhanen vaihteeseen asti, jolloin on siirrytty pääosin digitaaliseen kuvaukseen. Uudemman kuvamateriaalin kohdalla ei aina ole selvää kuuluvatko kuvat valokuvakokoelmaan, museotoiminnan dokumentointiin vai kulttuuritoimelle.

Luetteloiduista valokuvista varhaisimmat on otettu 1800-luvun lopulla ja uusimmat 1980-luvun lopussa. Valokuvien luettelointi on aloitettu 1970-luvun lopulla. Viimeisimmät suuret kuvaerät on viety pääkirjaan vuonna 2007 (Taulukko 2). Luetteloiduista kuvista on tehty myös aiheenmukainen kortisto, jossa ovat mukana 1980-luvun loppuun mennessä luetteloidut kuvat. Luetteloimatonta kuvamateriaalia on museolla runsaasti, arviolta noin 3000 valokuvaa ja negatiivia. Kuvaerien tiedot tunnetaan suhteellisen hyvin, vaikka yksittäisten kuvien tiedoissa olisikin puutteita.



Taulukko 2. Luetteloidut valokuvat. Luvut ovat arvioita, sillä tiedot puuttuvat useilta vuosilta tai ne on ilmoitettu epäselvästi.

Valokuva-, filmi- ja nauhoitekokoelmia ei ole virallisesti jaoteltu tai ryhmitelty. Saantotietojen ja kuvien sisältämän tiedon perusteella on kuitenkin mahdollista tehdä alustavia luokitteluja kokoelman sisällön kartoittamiseksi.

Mäntyharjun museon valokuvakokoelman osakokoelmat:

- A. Vanhimpia valokuvia sisältävä osakokoelma koostuu lähinnä alueen vanhojen säätyläisperheiden ja perillisten lahjoittamista kuvista, esimerkiksi apteekkari Domanderin ja kirkkoherra Bernerin perhekuvista. Osakokoelmassa on myös kuvia asutetusta ympäristöstä, mm. vanhasta kirkonkylän keskustasta, kulkuvälineistä ja kirkosta.

- B. Merkittävän, ja suurelta osin luetteloimattoman, valokuvaerän muodostavat matkakuvaaaja Nestori Kurvisen 1900-luvun alussa ja puolivälissä ottamat valokuvat. Suuri osa kuvista lahjoitettiin museolle toukokuussa 1999. Lisäksi Nestori Kurvisen kuvamateriaalia on saatu lahjoituksena Museovirastolta syksyllä 2010. Tämä Kurvisen perikunnan aikoinaan Museovirastolle tekemä lahjoitus sisälsi noin 1300 lasinegatiivia sekä joukon Kurviselle kuuluneita valokuvausvälineitä. Lasinegatiiveja ei ole vielä luetteloitu tai digitoitu. Kurvisen kuvamateriaalia on 2010-luvulla luetteloitu mm. osana väentuvan perusnäyttelyn uudistamista.
- C. Vuonna 1979 pidetystä ”Säästöpankki 100 vuotta” -näyttelystä peräisin olevat valokuvat on di-aareissa merkitty nimelle ”5000-kokoelma” kuvaryhmän päänumeron mukaan. Vuonna 1981 reprokuvattu valokuvakokoelma lahjoitettiin museolle 2000-luvulla. Osa kuvista on peräisin museonkokoelmista, mutta suuri osa on yhä luetteloimatta. Kuvat on liimattu tiukasti pahvilevyille, joten niiden käyttö ilman digitointia on käytännössä mahdotonta.
- D. Merkittävin osakokoelma museotoiminnan ajalta sisältää museolautakunnan ja nuorisosihteeri Hannu Heiliön 1960- ja 70-luvuilla Mäntyharjusta ja Mäntyharjun museolta ottamia valokuvia. Valokuvista suuri osa on luetteloitu, mutta niitä ei ole säilytetty asianmukaisella tavalla. Valokuvat käsittelevät erityisesti rakennettua kulttuuriympäristöä ja sen muutoksia ympäri kuntaa. Museon toimintaa ja museoesineitä kuvattiin myös runsaasti ja kuvat on liitetty 1970- ja 80-luvuilla osaksi museon valokuvakokoelmia.
- E. Museolla on runsaasti luetteloitua ja luetteloimatonta uittoperinteeseen liittyvää kuva-aineistoa. Suurimpana yksittäisenä lahjoittajana on toiminut Miekankosken Uittomuseota perustamassa ollut Kauko Keränen sekä hänen perikuntansa. Osa kuvista on ollut esillä Uittomuseon perusnäyttelyssä ennen näyttelyn uudistamista.
- F. Mäntyharjun säästöpankin lahjoituksena museolla on 19 kaitafilmin (16 mm) verran kuvamateriaalia mäntyharjulaisesta maisemasta ja tapahtumista 1950- ja 60-luvuilta. Lisäksi museolautakunta, ja erityisesti nuorisosihteeri Hannu Heiliö, kuvasivat itse toimintaansa, kesäteatteria ja muita tapahtumia ja kuntalaisten haastatteluja 8 mm:n kaitafilmeille vuosina 1977–1980. Heiliön kaitafilmit on digitoitu vuonna 2006, mutta niitä ei ole liitetty osaksi museon pääkirjaan.
- G. Äänitemateriaalia museolla on C-kasetteina ja magnetofoninauhoina. Nämä sisältävät mm. museolautakunnan 1970-luvulla tekemiä haastatteluja iäkkäistä kuntalaisista, radio-ohjelmia ja nauhoituksia Mäntyharjussa 1960–80-luvuilla pidetyistä juhlista ja tapahtumista sekä kopiot Suomen kielen nauhoitearkiston Mäntyharjun murretta sisältävistä nauhoitteista. Äänitteiden sisällöt tunnetaan, mutta niitä ei ole sisällytetty museon pääkirjaan.

Kulttuurihistoriallisessa museossa painopiste on kuvien sisällössä eikä niiden valokuvahistoriallisessa tietosisällössä. Kuvista pyritään ensisijaisesti säilyttämään alkuperäiskappaleet, mutta myös riittävän hyvälaatuisella kopiolla voi olla suuri museoarvo. Museon valokuva-, filmi- ja nauhoitekokoelmille ei ole asetettu käyttörajoituksia.

3.3. Arkistoaineisto

Museotoiminnan virka-arkiston keräyksestä ja säilytyksestä huolehtivat museovastaava ja kunnan arkistonhoitaja. Kunnassa toimivat ja vaikuttavat yhdistykset ja yritykset sekä muut toimijat huolehtivat itse arkistojensa muodostuksesta ja sen säilytyksestä. Museo pyrkii neuvomaan ja avustamaan halukkaita aineiston säilytyksessä ja järjestämisessä.

Mäntyharjun museo ei tällä hetkellä aktiivisesti täydennä museoarkistoa. Museolla on kokoelmissa jonkin verran yhdistysten, kylätoimikuntien, paikallisten yritysten ja yksityishenkilöiden arkistomateriaalia,

josta osa on liitetty myös museokokoelmiin. Suurin osa materiaalista on aiheen mukaan järjestettyä, mutta luettelomatonta. Museoarkistossa on lisäksi mäntyharjulaisten yhdistysten pöytäkirjoja ja vuosikertomuksia, pappilan torpparivuokrasopimuksia, virkatilan vuokratirjoja sekä yksityishenkilöiden aineistoja.

4. Tallennus ja arvoluokitus

4.1. Tallennussuunnitelma

Mäntyharjun museo tallentaa Mäntyharjun kunnan alueella eläneiden ja vaikuttaneiden ihmisten, seurojen, yritysten ja muiden järjestöjen tai ryhmien historiaa niin esinein, valokuvin kuin tarinoinkin. Tästä laajasta tehtävästä museo on erottanut itselleen tulevien vuosien tallennuksen painopistealueet, jotka tarkentavat ja täsmentävät museon roolia sekä kunnallisena että maakunnallisena toimijana. Museon tallennussuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa yhdessä maakuntamuseon kanssa, jotta tallennustyössä vältetään alueellisilta päällekkäisyyksiltä.

Tallennuksen on pohjauduttava museon kokoelmapoliittiseen suunnitelmaan. Käytännön tallennustyöhön vaikuttavat lisäksi käynnissä olevat näyttelyhankkeet ja mahdolliset muut projektit. Tallennussuunnitelman noudattaminen ja tallennuksen käytännön toteutus ja valvonta ovat aina museovastaavan harkittavissa ja vastuulla. Tallennustoiminnan kautta syntyviä uusia kokoelmia hyödynnetään tulevassa näyttelytoiminnassa ja ne toimivat kunnan muistina ja merkinä kuntaa luonnehtineista ilmiöistä.

Mäntyharjun museon tallennustoiminta keskittyy kunnan lähihistoriaan aina 1950-luvulta nykypäivään. Tallennus on ilmiökeskeistä, eli painopistealue määrittelee ilmiön, joka toimii kerättävien objektien taustana tai kontekstina. Tallennetut esineet ja kuvat kertovat ilmiöstä sekä omana itsenään että niihin liittyvien tarinoiden ja muistojen avulla. Ilmiökeskeinen tallennus pyrkii pois esinekeskeisyydestä keskittyen esineiden tarinoihin ja käyttäjiin.

Tallennuksen ensisijaiset painopistealueet:

1. huvila-, mökki- ja loma-asuntokulttuuri Mäntyharjulla

- painotuksella huomioidaan Mäntyharjun kunnan asema yhtenä suosituimmista suomalaisista mökkikunnista ja kesäasukkaiden merkitys kunnan identiteetille⁸
- museo ei ota vastaan kiinteistöjä, korvaavaa tallennusta ja dokumentointia tehdään tarpeen ja resurssien mukaan valokuvaten, videokuvaten tai muilla sopivilla tavoilla
- tallennus keskittyy ilmiön pitkään historiaan ja rooliin Mäntyharjulla: 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa alueelle muodostuneeseen huvilakulttuuriin, 1950-luvulla alkaneeseen yksinkertaiseen mökkeilykulttuuriin ja 2000-luvun talviasuttaviin loma-asuntoihin
- tallennuksen tuloksena syntyvä kokoelma muodostaa Mäntyharjun museon esinekoelmaan uuden Vapaa-aika-kokoelman

2. mäntyharjulaiset teollisuuselinkeinot, niiden tuotanto ja työkuulttuuri

⁸ Tilastokeskuksen selvityksen mukaan Mäntyharju (n. 4700 kesämökkiä) oli vuonna 2006 viiden suosituimman mökkikunnan joukossa. Vuoden 2009 kuntaliitosten myötä Mäntyharjun tipahti sijalle 9.

- Mäntyharju on kaupunkien jälkeen Etelä-Savon maakunnan teollistunein kunta ja teollisuus ja sen tuomat työpaikat ovat olleet merkittävä tekijä kuntalaisten elämässä jo vuosikymmenien ajan⁹
- museo ei tallenna (suurikokoisia) koneita tai työkaluja, mutta korvaavaa tallennusta ja dokumentointia voidaan tehdä tarpeen ja resurssien mukaan valokuvaten, videokuvaten tai muilla sopivilla tavoilla
- tallennus keskittyy suunnittelu- ja valmistusprosesseihin, lopputulokseen ja mäntyharjulaisten elämää muovanneeseen työkulttuuriin ja tehtaiden läsnäoloon kuntalaisten elämässä
- käyttämättömien teollisuustuotteiden tai niiden sarjojen lisäksi tallennetaan käytössä olleita esineitä ensisijaisesti näiden kontekstin ja käyttöyhteyden perusteella painottaen sosiaalista merkitystä (sekä tieto käyttäjästä että tieto esineen edustaman esinetyypin käyttäjäryhmästä tai -tavasta)
- tallennuksen tuloksena syntyvä kokoelma muodostaa Mäntyharjun museon esinekoelmaan uuden Teollisuus-kokoelman

Lisäksi tallennuksessa on huomioitava:

- museon kokoelmissa runsaasti olevaa vanhaa maa- ja metsätalousvaltaista esineistöä kerätään vain jos esineelle on osoittava paikka näyttelyssä.
- museo ei kerää taideteoksia
- museo ei vastaanota talletuksia eli deponointeja, vaan esineiden omistusoikeuden on siirryttävä vastaanoton yhteydessä museolle

Tässä esitetty Mäntyharjun museon tallennussuunnitelma koskee pääasiallisesti vain Iso-Pappilaan keskittynyttä museotoimintaa. Miekankosken Uittomuseon kokoelmia ei lähtökohtaisesti enää kartuteta eikä uusia esineitä vastaanoteta. **Museoyksiköiden välille muodostuu näin luonteva työnjako: Iso-Pappila suuntautuu tallennustoimintaan ja vaihtuviin näyttelyihin ja Uittomuseo perusnäyttelyyn ja uittokulttuuria esitteleviin tapahtumiin.**

4.2. Arvoluokitus

Kokoelman arvottamisen ja järjestämisen apuna toimii museoesineiden arvoluokitus. Arvoluokitus koskee sekä jo olemassa olevaa museokokoelmaa että tulevaisuudessa kokoelmaan liitettäviä objekteja. Kokoelman arvoluokitus koskee ensisijaisesti museon esinekokoelmaa. Museon arkistoaineisto kuuluu oletusarvoisesti ensimmäiseen arvoluokkaan, samoin kuin kokoelmissa oleva valokuva-, nauhoite- ja filmimateriaali.

Arvoluokituksen pääluokat 1–4 ja luokka 5

Huom. Kunkin arvoluokan kohdalla annetut esimerkit eivät välttämättä vastaa arvoluokan tulevaa sisältöä. Varsinainen arvoluokitus tapahtuu vasta kokoelmapoliittisen ohjelman valmistumisen jälkeen.

⁹ Tilastokeskuksen Teollisuus/teollisuuden toimialat -tilastojen mukaan Mäntyharjulla on ollut kaupungit pois lukien vuosina 1995–2008 maakunnallisesti eniten teollisuuden toimipaikkoja per vuosi. Etelä-Savon 14:sta kunnasta Mäntyharjun (44 toimipaikkaa) lisäksi vain Juvan (41 toimipaikkaa) ja Kangasniemen (41 toimipaikkaa) keskiarvo ylittää 35 toimipaikkaa. Koko maakunnan kuntien yhteinen keskiarvo em. ajanjaksolla on 28 toimipaikkaa/vuosi.

1. arvoluokka

Luokkaan kuuluu museon kokoelman ydinosa. Luokan esineet ovat museon toiminnalle välttämättömiä, ainutkertaisia tai edustavia museon tallennustehtävän ja profiilin kannalta. Esineisiin liittyy kattavat tiedot syntykontekstista ja käyttöhistoriasta. Myös tiedoiltaan puutteellisia, mutta muuten museon painopistealueisiin kuuluvia tai muuten museaalisesti merkittäviä esineitä voi kuulua luokkaan. Esineiden käyttöön on museolla mahdollisimman täydelliset ja vapaat käyttöoikeudet eli tekijänoikeudet tai lähioikeudet eivät ole enää voimassa tai ne on siirretty museolle. Luokan 1 esineitä hoidetaan huolellisesti ja niiden säilymisestä huolehditaan: esineille on osoitettava talvilämmin säilytyspaikka esineen säilymisen ja hyvänkunnon varmistamiseksi. Esineen kunto on yleensä hyvä, mutta myös huonokuntoisia ja herkkiä esineitä voi olla ensimmäisessä arvoluokituksessa sikäli kun ne tarvitsevat erityistä huolenpitoa.

Esim.

Esine nro 4638: **Höylä**. Höylä on valmistettu 1800-luvun lopulla ja ollut käytössä Voikosken Pehkojärvellä Papinniemen tilalla. Lahjoittanut Erkki Roitto 21.8.1980.

Esine nro 4912: **Taulu**. Signeeraus Falero 1894, takana teksti ”Falero: Zu lichten Höhen”. Uskonnollisaiheinen kuvajäljennös on kuulunut rovasti Molanderille, jolle Mäntyharjun seurakunta lahjoitti sen hänen täyttäessään 60 vuotta. Taulua on pidetty pöytätelineessä (4911). Lahjoittanut rouva Cantell 16.6.1983.

Helmet-luokka toimii ensimmäisen arvoluokan alaluokkana ja sisältää erityisen arvokkaita, hyvin taustoitettuja, museon toimialueelle ja sisällölle tärkeää tietoa omaavia esineitä tai esine- ja valokuvaeria. Objektit ovat kokoelmalle valittujen kriteerien pohjalta merkittäviä ja niiden olemassa ololla on selkeä vaikutus kokoelman edustavuuteen. Alaluokka pyritään pitämään pienenä, luokassa on kerralla korkeintaan 20 esinettä/esineryhmäkokonaisuutta.

Esim.

Mäntyharjun Lasi Oy:n lahjoitus, esinenumerot 806–935. Mäntyharjulla vuosina 1968–1971 toimineen tehtaan koko mallisarja, suunnittelijana muotoilija Eero Rislakki. Lahjoitettu museolle vuonna 1971.

2. arvoluokka

Toinen arvoluokka muodostaa museon rekvisiittakokoelman. Luokan 2 esineiden mukanaolo museokokoelmassa tuo kokoelmaan syvyyttä, sävyjä ja tietoa varianttien runsaudesta. Esineet eivät välttämättä vastaa kokoelmapoliittisia painopistealueita, mutta laajentavat ja täydentävät kokoelmaa. Luokkaan voidaan liittää esim. ensimmäisen arvoluokan esineiden toisintoja ja painavin syin myös kaksoiskappaleita tai kopioita.¹⁰ Esineiden kunnosta huolehditaan mahdollisimman hyvin, mutta säilytykselle ei aseteta ensimmäisen arvoluokan kaltaisia vaateita. Luokkaan kuuluvista esineistä kirjataan ylös kaikki saatavilla oleva tieto, mutta tietoja ei aktiivisesti täydennetä. Luokkaan voi kuulua myös ensimmäisestä luokasta poistettuja esineitä, joilla on yhä käyttöä esim. näyttelyissä.

Esim.

Esine nro 4200: **Höylä**. Lahjoittanut Pentti Sulku 10.6.1988.

¹⁰ Toisinnoilla tarkoitetaan esineen rinnakkaismuotoja tai varianteja, esim. erityyppisiä höyliä. Toisintojen merkitys kokoelmalle on ensisijaisesti tuoda kokoelmaan tietoa alueellisesta tai ajallisista vaihteluista ja varianttien runsaudesta. Kaksoiskappaleet ovat keskenään samanlaisia eli duplikaatteja (huomioiden käsityönä tehdyissä esineissä esiintyvät pienet erot), esim. samaa höylämallia edustavat höylät. Tällöin erot kunkin kaksoiskappaleen arvoluokituksen välillä koostuvat lähinnä esineen kunnosta ja/tai käyttö- ja saantitiedoista. Museokokoelmissa voi myös olla alkuperäisen esineen mallin tai taideteoksen mukaan tehtyjä kopioita tai reproduktioita, jotka asettuvat kaksoiskappaleiden kanssa samaan museaaliseen asemaan.

Esine nro 391: **Pöytäkannu**. Imatralta peräisin oleva tehdasvalmisteinen venäläinen pöytäkannu. Lahjoittanut Helena Riikonen 1970-luvulla.

3. arvoluokka

Kolmas arvoluokka muodostetaan tarvittaessa opetus- ja käyttökokoelmaksi. Tähän luokkaan arvoluokiteltuja esineitä voi olla kokoelmissa useampi vastaava kappale: opetus- ja käyttökokoelmaan sijoitetaan ylempien arvoluokkien esineiden mahdolliset kaksoiskappaleet ja kopiot. Luokan esineet eivät ole museon kokoelmien tai tehtävän kannalta olennaisia tai esinetiedot ovat käytännössä olemattomat. Esineiden säilytys ja huolto tapahtuvat normaalin kodin esineistön tapaan. Luokan esineet altistuvat käytön aiheuttamalle kulumiselle ja mahdolliselle rikkoutumiselle, mikä on huomioitava myös esinettä vastaanotettaessa tai siirrettäessä muista arvoluokista. Kolmannen arvoluokan esineitä kohdellaan museoesineistä poikkeavalla tavalla, joten ne on erotettava selkeästi muiden luokkien esineistä. Tämä erottelu tapahtuu merkitsemällä esinumeron yhteyteen kirjain K, esineessä jo olevaa numeromerkintää ei poisteta.

Esim.

Esine nro 2653: **Höylä**. Ei muita tietoja.

4. arvoluokka

Neljännän arvoluokan eli poistoluokan kautta esineitä poistetaan kokoelmasta. Luokkaan kuuluu mm. esineitä, jotka ovat vaurioituneet vakavasti ja/tai ne on todettu terveydelle ja esineturvallisuudelle haitallisiksi. Poistettavilla esineillä ei ole yhteyttä museon tallennuskohteisiin tai tallennusalueisiin, eikä niitä ole mielekästä liittää opetus- ja käyttökokoelmaan. Esineitä on mahdollista poistaa museokokoelmista vain poistoluokan kautta (toisin sanoen esineen tulee täyttää 4. luokan kriteerit ennen kuin poistoihin voidaan ryhtyä) ja poistoista päätettäessä on aina kuultava Savonlinnan maakuntamuseota. Museopoistojen kriteereitä ja poistotapoja käsitellään luvussa 5.3.

Esim.

Esine nro 2642: **Puukuppi**. Hajonnut. Liitetty museon kokoelmiin vuonna 1976. Poistettu huonon kunnan vuoksi 20.8.2008.

Esine nro 4846 ja 4803: **Lintukettingin lukko**. Lahjoittaja Kymi Oy/Keränen. Liitetty kokoelmiin 12.6.1981. Poistettu kokoelmista 18.8.2008. Liitetty Metsämuseo Luston kokoelmiin 1.10.2008.



Mäntyharjun Lasi Oy:n tuotekuvasto (esineet 821, 824 ja 825) venäläinen pöytäkannu (391), rovasti Molanderin uskonnollisaiheinen kuvajäljennös (4912) ja Metsämuseo Luston kokoelmiin siirretyt lintukettingin lukot (4846 ja 4803).

5. arvoluokka

Viimeinen luokka käsittää kokoelman arvoluokittelemattomat esineet eli koko museon nykyisen esinekokoelman ennen sen inventoimista ja luokittelua arvoluokituksen mukaan. Kokoelman arvoluokituksen edetessä luokka 5 pienenee häviten lopulta kokonaan.

4.3. Arvoluokitus museon käytössä

Pohdittaessa esineen sijoittumista arvoluokkiin etsitään vastauksia alla oleviin kysymyksiin. Suurimman painoarvon arvoluokituspäätöstä tehtäessä saavat kohdat 1 ja 2:

1. **Tallennussuunnitelma:** Esinettä on tarkasteltava suhteessa museon kokoelmapoliittiseen ohjelmaan. Vastaako esine tallennussuunnitelmassa mainittuja sisällöllisiä ja alueellisia tavoitteita ja/tai edustaako esine kuvaamaansa kulttuuri-ilmiötä riittävän hyvin? Tässä ohjelmassa esitettyä Mäntyharjun museon uutta tallennussuunnitelmaa sovelletaan vain uuden esineistön arvoluokituspäätöksiin. Jo olemassa olevan kokoelman arvoluokituspäätöksiä tehtäessä sovelletaan luvussa 2.2. esiteltyjä museon keruutoiminnan painopistealueita 1970-luvulta.
2. **Esinetiedot:** Kuinka paljon esineestä on saatavilla ns. taustatietoa ja kuinka olennainen tämä on museon toimialalle? Onko esine valmistettu tai onko sitä käytetty museon toimialueella ja kuinka tarkkaan nämä tiedot tunnetaan? Esinetietojen painotus on erityisen tärkeää pyrittäessä siirtymään esinekeskeisestä tallennuksesta ilmiökeskeisyyteen.

Viimeiset kolme kohtaa tarkentavat sijoittumista arvoluokitukseen, mutta eivät voi yksin määrittää sitä:

3. **Kokonaisuus:** Kuuluvatko esineet suurempaan kokonaisuuteen, joka museolla jo on tai jota ollaan hankkimassa tai muodostavatko esineet oman ehjän kokonaisuutensa?
4. **Ainutlaatuisuus:** Onko esine museokokoelmalle välttämätön ja ainutlaatuinen? Kerääkö joku muu museo vastaavia tuotteita tai onko esineen kaltaisia tavaroita runsaasti omissa tai muissa kokoelmissa? Esineen ainutlaatuisuuden tarkasteluun liittyy myös kysymys toisinhoista, kaksoiskappaleista ja kopioista. Toisinnot sijoitetaan ensisijaisesti rekvisiittaluokkaan, kaksoiskappaleet ja kopiot opetus- ja käyttökokoelmaan.
5. **Kunto:** Mikä on esineen kunto? Puuttuuko siitä osia, onko sitä korjailtu sopimattomin materiaalein tai vaatiiko esine erityisiä säilytysolosuhteita?

Jokaista esinettä on ensisijaisesti tarkasteltava suhteessa kaikkien kohtien vastauksiin. Kuuluminen ehjään kokonaisuuteen saattaa nostaa esinetiedoiltaan heikon tai tallennusalueen reunamille kuuluvan esineen museaalista arvoa. Toisaalta huonokuntoinen ja korjailtakin esine saattaa runsaine taustatietoineen ja tallennussuunnitelman mukaisena olla kokoelmalle erityisen arvokas.

Viides arvoluokka ei ole varsinaisen arvoluokituksen osa vaan arvoluokittamisen apuväline. Luokka muodostetaan Mäntyharjun esinekokoelmasta ennen sen jakamista sopiviin arvoluokkiin. Tästä luokasta museoesine siirretään luokkiin 1, 2 tai 3 museokokoelmien inventoinnin yhteydessä. **Pyrkimyksenä on sijoittaa suurin osa kokoelmassa jo olevista esineistä ensimmäiseen arvoluokkaan**, sillä esineet on aikoinaan lahjoitettu museolle pysyvään säilytykseen. Esine sijoitetaan rekvisiittaluokkaan, jos ensimmäisen luokan kriteerit eivät täyty tai ensimmäisessä luokassa on jo kriteerit paremmin täyttäviä vastaavia esineitä. Tarvittaessa on vielä mahdollista sijoittaa ensimmäiseen tai toiseen arvoluokkaan sopimaton, mutta muissa museotoiminnoissa mahdollisesti tarpeellinen objekti opetus- ja käyttökokoelmaan. Ensimmäinen arvoluokka sisältää myös erillisen Helmet -alaluokan, joka toimii erityisesti museon markkinoinnin apuna. Kyseessä on pitkäaikaisen ja perusteellisen kokoelmatyön tuloksena syntyvä ala-

luokka, joka edustaa Mäntyharjun kulttuuriperintöä parhaimmillaan ja ainutlaatuisimmillaan. Helmiksi luokiteltuja esineitä tulee nostaa esille sekä markkinoinnissa että näyttelytoiminnassa.

Arvoluokituspäätöstä tehtäessä on pyrittävä tarkastelemaan ja arvioimaan mahdollisimman monta samantyyppistä esinettä yhtä aikaa. Kustakin esityypistä, -ryhmästä tai ilmiöstä säilytetään vain tyypillisimmät ja oleelliset edustajat. Erityistä huomiota on kiinnitettävä toisintojen eli varianttien, kaksoiskappaleiden ja alkuperäisen mallin mukaan tehtyjen kopioiden arvoluokittamiseen. Hyväkuntoinen, ilmiökeskeinen ja hyvillä esinetiedoilla varustettu toisinto voidaan sijoittaa rekvisiittakokoelmaan. Muut toisinnot, kaksoiskappaleet ja kopiot sijoitetaan opetus- ja käyttökokoelmaan tai poistetaan.

Sekä jo kokoelmissa olevan että uuden esineen arvoluokituspäätöksen tekee museovastaava tai museologiaa opiskellut kausityöntekijä. Tarvittaessa konsultoidaan maakuntamuseota. **Esineen arvoluokituksesta tehdään asiaankuuluvat merkinnät luettelotietoihin omaan sarakkeeseensa.** Tulevaisuudessa uuden esineen arvoluokka määräytyy jo vastaanottopäätöstä tehtäessä ja toimii yhtenä vastaanoton kriteerinä. Esinettä ei ole syytä ottaa vastaan, jos sille ei ole mahdollista määrittää sopivaa arvoluokkaa. Arvoluokka voi määrittää myös luetteloinnin tason ja tulevan säilytyspaikan.

Arvoluokituksen avulla nostetaan esille museon kokoelmien rakennetta sekä parhaiten säilynyttä ja eniten käyttö- ja omistajatietoa sisältävää aineistoa. Myös parhaiten säilytystilojen käytöstä ja digitoinnin ja luetteloinnin priorisoimisesta päätettäessä arvoluokitus on välttämätön. Arvoluokitus on kuitenkin nähtävä muuttuvana ja subjektiivisena. Arvovalinnat on tehty nykyhetken käsitysten mukaan ja nämä käsitykset saattavat muuttua. Niin arvoluokituksen kriteerejä kuin arvoluokkiin sijoitettuja esineitä on syytä tarkastella säännöllisesti ja varmistaa, että ne yhä vastaavat museon tarpeita. Samalla varmistetaan, että ICOM:n suositus toiminnan pitkäjänteisyydestä toteutuu eikä suuria päätöksiä tehdä liian nopeasti.

5. Museokokoelmien hallinta ja hoito

5.1. Vastaanotto

Mäntyharjun museon kokoelmat karttavat lähinnä lahjoituksin. Museo ottaa lahjoituksia vastaan ympärivuoden tallennussuunnitelman mukaan. Museon yhteyshenkilönä lahjoituksista ja vastaanotosta sovittaessa toimii museovastaava. Testamenttilahjoituksiin sovelletaan normaaleja vastaanottoperiaatteita huomioiden erityisesti museon realistiset mahdollisuudet täyttää lahjoituksen ehdot.

Vastaanottoa valmisteltaessa on pohdittava toimenpiteen seurauksia museon käytettävissä olevien tilojen ja henkilöresurssien kannalta, sillä jokainen vastaanotettu esine aiheuttaa museolle kuluja. Lahjoitettavaksi tarjottu esine on nähtävä ja tarkistettava ennen vastaanottopäätöstä. Esine voidaan ottaa osaksi museon varsinaista esinekokoelmaa, rekvisiittakokoelmaa tai opetus- ja käyttökokoelmaa. Jos lahjoitusta ei liitetä museon kokoelmiin, lahjoittaja huolehtii esineen mahdollisesta siirtämisestä tai hävittämisestä aiheutuvista kustannuksista.

Lahjoitettu esine kuuluu museon kokoelmiin vasta museovastaavan tehtyä vastaanottopäätöksen ja luovutustodistusten allekirjoituksen jälkeen. Tämän jälkeen esinettä tulee kohdella museoesineenä ICOM:n museotyön eettisiä sääntöjä noudattaen. Vastaanottopäätös on lopullinen, sillä lahjoittamalla esineen museolle esineen aiempi omistaja siirtää esineen omistusoikeudet museolle.

Joissakin tapauksissa esineet on tuotu museon tiloihin työntekijöiden tietämättä. Hylätty tavara¹¹ ei yleensä sisällä lainkaan tausta-, käyttäjä- tai omistajatietoja ja on näin museaaliselta arvoltaan vähäistä. Museolla ei ole velvollisuutta ottaa kokoelmiinsa tai säilyttää museoalueelle hylättyä tai sieltä löydettyä tavaraa. Museovastaavalla on kuitenkin oikeus liittää erityisen kiinnostava tai merkittävä esine kokoelmiinsa, jos esineen omistaja ei ilmoittaudu vuoden kuluessa. Museolla on myös oikeus laskuttaa tavaran hylännyttä tahoa, mikäli tämä voidaan osoittaa, esineen mahdollisesta siirtämisestä ja hävittämisestä aiheutuvista kustannuksista. Museoalueelle hylättyjen tai sieltä löydettyjen esineiden vastaanottopäätökset tehdään kerran vuodessa tammi-helmikuussa.

Vastaanottopäätöksien suuntaviivat:

1. **Vastaanotettavan esineen on kuuluttava museon tallennusalueisiin:** mäntyharjulaiseen huvila-, mökki- ja loma-asuntokulttuuriin tai teollisuuteen.
2. **Ei kaksoiskappaleita.** Jos esineelle on kuitenkin selkeä käyttötarve esimerkiksi työnäytöksissä, sen ottamista opetus- ja käyttökokoelmaan voi harkita.
3. **Ei huonokuntoisia esineitä.** Museon tulee säilyttää esineet pysyvästi ja huonokuntoisten esineiden kohdalla tämä voi vaatia liikaa resursseja. Tässä kohdassa on kuitenkin mahdollista tehdä poikkeuksia, mikäli tarjottu esine on muuten riittävän mielenkiintoinen.
4. **Ei epämääräisiä omistussuhteita.** Museo voi vastaanottaa esineitä vain niiden oikealta ja lailliselta omistajalta. Esineiden omistussuhde on kyettävä todistamaan ja sen tulee siirtyä kokonaisuudessaan museolle.
5. **Ei huonoja säilytystiloja.** Museon kokoelmiin ei pidä vastaanottaa sellaista esineistöä, jota ei pystytä säilyttämään asiallisesti tai lain mukaisesti.
6. **Ei ”mykille” esineille.** Museokokoelmiin vastaanotetuilla esineillä täytyy olla tarina, eli riittävästi tietoa esineen omistajasta, käytöstä ja muusta taustasta. Riittävän tiedon määrä riippuu vastaanotettavasta esineestä ja on esineen vastaanottajan arvioitavissa.
7. **Ei hylätylle tavaralle.** Lahjoitus toteutuu vain, jos lahjan saaja (Mäntyharjun kunta/Kulttuuritoimi/Mäntyharjun museo) ottaa lahjan vastaan.

Luovutuksesta tehdään aina kirjallinen sopimus käyttäen museon vastaanottolomaketta (LIITE 1). Lomakkeesta tehdään kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää lahjoittajalle ja toinen säilytetään pysyvästi museossa.

5.2. Arvoluokituksen muuttaminen

Esineelle kerran määritelty arvoluokka voidaan muuttaa esineen kunnossa tai esinetiedoissa tapahtuneiden muutosten seurauksena. Arvoluokkaa voidaan muuttaa ylös- tai alaspäin. Arvoluokkapäätös voidaan ottaa uudelleen harkittavaksi myös jos jo olemassa olevasta kokoelmasta löytyy parempikuntoinen tai esinetiedoiltaan kattavampi vastaava esine. Kokoelman ulkopuolelta sen sijaan ei ole mahdollista vastaanottaa uutta esinettä jo kokoelmissa olevaa korvaamaan. Arvoluokituspäätösten muutokset aiheuttavat aina lisätyötä eikä niihin tule ryhtyä ilman painavaa syytä.

Muutospäätöksen perustelu kirjataan esineen kokoelmatietoihin kohtaan ”lisätietoja” ja uusi arvoluokka merkitään vanhan tilalle sille osoitettuun sarakkeeseen. Arvoluokan muutos koskee vain arvoluokkia 1–

¹¹ Ks. Käsitteet.

3. Siirto poistoluokkaan ei ole arvoluokan muuttamista vaan kokoelmapoisto, jota käsitellään luvussa 5.3.

5.3. Kokoelmapoistot

Museokokoelmiin kuuluva aineisto on tallennettu pysyvään säilytykseen, eikä tästä aineistosta oletusarvoisesti tehdä poistoja. **Museokokoelmia hallitaan yhteiseksi hyväksi eikä niitä voi kohdella realisoitavissa olevana omaisuutena.**

Museon kokoelmista voidaan tehdä poistoja, jos poistolle on olemassa riittävät perusteet (ks. arvoluokitus). **Kokoelmapoistot ovat aina poikkeuksia**, mutta niiden määrä saattaa tilapäisesti nousta kokoelmapoliittisen ohjelman valmistumisen jälkeen. Alkuperäiseen saantiin liittyviä määräyksiä tai muita rajoituksia on noudatettava, jos ei voida selvästi osoittaa rajoitusten noudattamisen olevan museolle mahdollista tai oleellisesti haitallista. Esineen poistaminen museon kokoelmasta edellyttää täyttä ymmärrystä sen merkityksestä ja oikeudellisesta asemasta sekä toimenpiteen mahdollisesti aiheuttamasta julkisen luottamuksen menetyksestä.

Museokokoelmista voidaan poistaa esineitä vakavan vaurioitumisen tai terveydelle ja esineturvallisuudelle aiheutuvien riskien vuoksi. Soveltumattomuus kokoelmaan on perusteltava kirjallisesti poistopöytäkirjaan. Poisto voidaan joutua myös tekemään, jos esine katoaa tai varastetaan kokoelmista. Tarvittaessa tehdään rikosilmoitus poliisille riippuen katoamisen olosuhteista ja esineen arvosta.

Poiston tekeminen kokoelmista vaatii useita toimenpiteitä ja huolellista kirjaamista. Ensin kunkin vuoden poistoista on tehtävä ehdotus, joka lähetetään lausuntoa varten Savonlinnan maakuntamuseoon. **Poiston tekemiseen vaaditaan sekä museovastaavan että maakuntamuseon hyväksyntä.** Hyväksytty poisto merkitään esineluetteloon siirtämällä poistettava esine entisestä arvoluokastaan poistoluokkaan (luokka 4).

Esine poistetaan kokoelmasta lahjoittamalla se toiseen museoon tai hävittämällä.¹² Hävittämiseen päädyttäessä on varmistuttava, ettei esine enää päädy uudelle omistajalle. Esineestä poistetaan esi-
numerot ennen hävitykseen luovuttamista. Uutta objektia ei numeroida tulevaisuudessa samalla numerolla. Tehty poistotoimenpide merkitään esinetietoihin. Poistettaessa luetteloimatonta materiaalia edellä kuvatus kaltaista prosessia ei ole tarpeen käydä läpi.

Suhtautuminen poistoihin vaihtelee esineen arvoluokituksen mukaan:

- 1. luokka:** Ei poistoja, ellei esine ole täysin tuhoutunut, vaaraksi muille esineille tai pysyvästi hävinnyt. Esineen säilyminen on pyrittävä turvaamaan karanteeni ja/tai puhdistus- ja pakastustoimenpiteillä ennen kuin poistoon voidaan ryhtyä. Ensimmäisen arvoluokan esineet ovat museon toiminnan kannalta välttämättömiä, joten vahingoittunut esine pyritään siirtämään alempaan arvoluokkaan poistotoimenpiteen sijaan.
- 2. luokka eli rekvisiittakokoelma:** Poisto on mahdollinen, jos esine on huonokuntoinen, säilyminen epätodennäköistä eikä konservointi ole mahdollista tai esine on pysyvästi hävinnyt. Rekvisiittakokoelman esineet pyritään hävittämisen sijaan lahjoittamaan muihin museoihin. Ensimmäisessä esinettä on tarjottava maakuntamuseolle ja maakuntamuseon kautta maakunnan muille museoille.

¹² Poistotoimenpiteiden suhteen on erityisen painavin syin ja maakuntamuseon luvalla mahdollista soveltaa myös ICOM:in museotyön eettisten sääntöjen kohtia 2.15–2.17.

- 3. luokka eli opetus- ja käyttökokoelma:** Poisto voidaan tehdä, jos esine on kulunut, särkynyt, vaatii liikaa säilytystilaa tai on pysyvästi hävinnyt. Opetus- ja käyttökokoelman esineiden poistotoimenpide on hävittäminen.

Kokoelmaa inventoitaessa on viidennestä arvoluokasta mahdollista poistaa ne toisinnot, kaksoiskappaleet ja kopiot, joita:

- A)** ei voida sijoittaa opetus- ja käyttökokoelmaan. Toisintoa, kaksoiskappaletta tai kopiota ei sijoiteta opetus- ja käyttökokoelmaan jos samaa esinetyyppiä on kokoelmassa useita vastaavia kappaleita, esineet ovat huonokuntoisia tai esineiden tiedot ovat vähäiset tai olemattomat.
- B)** maakuntamuseo ja maakunnan paikallismuseot eivät ota vastaan.

Esinepoistosta on aina tehtävä poistopöytäkirja, josta käyvät ilmi esineen kaikki tiedot ja valokuva, poiston syy, ehdotetut ja toteutetut poistotavat, poiston ehdottaja ja toteuttaja sekä poiston lopullinen päivämäärä (LIITE 2). Poistopöytäkirjaan on aina liitettävä Savonlinnan maakuntamuseon lausunto poistettavasta materiaalista. Poistoja tehdään kerran vuodessa niin, että edellisen toimintavuoden poistot tehdään seuraavan vuoden tammi-helmikuussa. Täten maakuntamuseon edustajalla on tarvittaessa mahdollisuus tutustua poistettaviin esineisiin paikan päällä

5.4. Prosessikuvaukset

Objektin kulku museossa osaksi museokokoelmaa sisältää monia vaiheita. Tämä prosessi vaihtelee museoittain museossa noudatettavien käytäntöjen mukaan. Prosessikuvausten perusosat ovat hankinta, vastaanotto, kirjaus, luettelointi, kuntotarkistus, karanteeni ja säilytys. Näiden osion keskinäinen järjestys voi vaihdella tilanteen mukaan, ne voidaan toteuttaa käytännössä yhtäaikaisesti tai jättää kokonaan pois.

Objektin hankintaperiaatteet ja vastaanotto on kuvattu muualla tämän dokumentin yhteydessä. Tässä on kuvattu esineen tai valokuvan liittäminen kokoelmiin, luettelointi ja säilytyspaikan valinta yleisesti.

5.4.1. Esineprosessi

Vastaanottopäätöksen jälkeen esine on kirjattava ja luuteloitava mahdollisimman nopeasti. Esineelle annetaan juoksevan esinenumerosarjan mukainen numero ja tämä numero merkitään esineeseen huomaamattomaan paikkaan. Numeroinnin jälkeen esine mitataan ja siinä mahdollisesti olevat merkinnät ja koristelut kirjataan ylös. Samalla esine tarkistetaan huolellisesti kunnan ja mahdollisten tuholaisvaurioiden varalta. Esine valokuvataan ja kuva tai kuvat liitetään osaksi esineen tietojta sähköiseen järjestelmään.

Kun esine on puhdistettu, luuteloitu, numeroitu ja kuvattu, se siirretään säilytykseen tai pannaan esille näyttelyyn. Perusperiaatteena on esineen säilyvyyden takaaminen ja jokaisen esine- ja materiaalityypin oikeaoppinen säilyttäminen. Säilytykseen menevä esine pakataan sille soveltuviin suojaus- ja pakkausmateriaaleihin. Esineen sijainti on kirjattava luetteloon mahdollisimman tarkasti. Tämä on erityisen tärkeää, kun esineen luetteloinnista ja säilytyksestä vastaa museon kausityöntekijä. Esineitä siirreltäessä huolehditaan, että määritellyt paikat ja sijaintipaikkamerkinnot vastaavat toisiaan ja säilyvät ajantasaisina.

5.4.2. Valokuva-, filmi- ja nauhoiteprosessit

Museo voi ottaa vastaan sekä alkuperäisiä että reprokuvattuja valokuvia. Myös valokuvista, filmeistä ja nauhoitteista otettuja digitaalisia kopioita on mahdollista liittää osaksi kokoelmia, mikäli niiden laatu on riittävä. Vastaanotetut objektit kirjataan ja luetteloidaan osaksi museon pääkirjaa ja niille annetaan juoksevan päänumeron mukainen numero. Teknisten tietojen, kuvaajan/nauhoittajan ja aiheen lisäksi kirjataan ja varmistetaan tekijän- ja käyttöoikeuksiin liittyvät tiedot. Objektit säilytetään valolta suojattuna ja tarvittaessa ympäriöitynä happovapaalla materiaalilla.

5.5. Ennaltaehkäisevä konservointi

Mäntyharjun museo noudattaa ennakoivan konservoinnin periaatteita. Käytännössä tähdätään hyvien säilytys-, esilläpito- ja kuljetusolosuhteiden järjestämiseen. Museo pyrkii säilyttämään objektinsa mahdollisimman hyvin ja käsittelemään niitä varovasti, jotta konservoinnille ei tulisi tarvetta. Esineelle tehdyistä toimenpiteistä, kuten puhdistuksesta, tehdään asiaankuuluvat merkinnät esineluetteloon. Varsinaiseen konservointityöhön museolla ei ole resursseja, mutta erityiseen tarpeeseen konservointipalvelut voidaan hankkia ostopalveluna.

Museorakennukset ovat olennainen osa museotoimintaa, vaikka ne eivät kuulukaan museon omistukseen. Näihin kohdistuvista korjaus- ja hoitotoimenpiteistä huolehtii Mäntyharjun kunnan kiinteistöhallinto.

6. Kokoelman ja museon toiminnan dokumentointi

Mäntyharjun museon kokoelmat ja toiminta dokumentoidaan ensisijaisesti sähköisesti. Dokumentoidun aineiston soveltuvuus pitkäaikaissäilytykseen varmistetaan vertaamalla sitä Museo 2015:n ja KDK:n suosituksiin.

6.1. Kokoelmaluettelot

Kokoelmien luetteloinnilla pyritään varmistamaan aineistojen saatavuus nyt ja tulevaisuudessa sekä museotoimijoille että yleisölle. Kokoelmaesineet luetteloidaan mahdollisimman laaja-alaisesti eri tekniikoita ja menetelmiä käyttäen, jotta kokoelmien kautta tapahtuvaa kulttuuriperintötiedon saatavuutta, tallentamista ja säilyttämistä voidaan edistää mahdollisimman hyvin. Kokoelmatöistä erityisesti luettelointi on jatkuvaa kulttuurityötä, joka vie taloudellisia ja henkilötyöresursseja. Työ on ollut lyhytaikaisten hankkeiden ja vaihtuvan henkilökunnan varassa, joten kokoelmiin liittyvien tietojen ja tarinoiden tallentaminen kirjallisina on ensiarvoisen tärkeää.

Sähköinen luettelointi palvelee paremmin sekä museon sisäistä tietoa, esineiden, kuvien ja muun aineiston hallintaa että tuottaa yleisölle tietoa kokoelmista. Sähköinen kokoelmajärjestelmä kaipaa kuitenkin huoltoa ja päivitystä paperista enemmän. Mäntyharjun museon kokoelmatiedot on kirjattu 1970-luvulta lähtien käsin erillisiin diaarikirjoihin, joita on 2000-luvulla pyritty siirtämään digitaaliseen muotoon. Siirretyt kokoelmatiedot on kirjattu Excel-taulukon, joka on nähtävä vain eräänlaisena hätäratkaisuna. Siirtyminen toisenlaiseen digitoimistapaan ei kuitenkaan ole tällä hetkellä tarkoituksenmukaista tai nykyisten resurssien puitteissa edes mahdollista. Etelä-Savon alueella ei ole vielä käytössä alueen paikallis-

museoille tarkoitettua luettelointisovellusta. Maakuntamuseon tavoitteena on kuitenkin uusia kokoelmätietokantaohjelmistonsa 2010-luvun loppuun mennessä Museo 2015 -hankkeen luoman uuden standardin mukaisesti. **Mäntyharjun museon osallistuminen uuteen järjestelmään on tärkeää kokoelmanhallinnan jatkuvuudelle ja yhteensopivuudelle kansallisen tason kanssa.**

6.1.1. Esinekokoelma

Mäntyharjun museon esinekokoelmat on kirjattu ylös käsinkirjoitettuihin pääkirjoihin ja kortistoon sekä digitaaliseen muotoon Excel-taulukkoon. Esinekortit on täytetty takautuvasti diaarien pohjalta ja jaettu peltisiin laatikoihin aihepiireittäin.¹³ Sähköinen esineluettelo on tehty pääkirjojen perusteella. Vuodesta 2012 jatketaan vain sähköisen esineluettelon/diaarin ylläpitoa.

Sähköiseen esinediaariin on kirjattu ylös esineen numero sekä mahdollinen entinen numero, esineen nimi ja mahdollinen paikallinen nimitys, saantitiedot, materiaali, valmistustapa ja rakenne, mitat, koristelu, mahdolliset leimat ja merkit, käyttötarkoitus ja -aika, historiatiedot, lahjoitusvuosi, sijainti säilytystiloissa tai näyttelyssä sekä mahdollinen esinekuva. Arvoluokituksen edetessä ryhdytään diaariin kirjamaan myös esineen arvoluokka omaan sarakkeeseensa. KOPO:ssa määritellyn tallennussuunnitelman myötä syntyvät kokoelmat muodostavat omat Vapaa-aika- ja Teollisuus-kokoelmansa, joista tehdään merkintä diaariin.

Digitaalisessa muodossa olevan esineluettelon varmuuskopiointi toteutetaan säännöllisin väliajoin ja varmuuskopiota säilytetään tulipalo- ja varkausvaaran varalta erillisessä tilassa. Uusi varmuuskopio tehdään kunkin vuoden maaliskuussa erilliselle levykkeelle. Lisäksi esineluettelo kopioidaan sähköisenä kunnan palvelimelle aina kokoelmatyötä tehneen kausityöntekijän työsuhteen päättyessä.

6.1.2. Valokuva-, filmi- ja nauhoitekokoelmat

Museon valokuvakokoelma on kirjattu diaarikirjoihin ja valokuvakortistoon¹⁴. Diaareissa on huomioitu valokuvan numero, tekniikka, koko, valokuvaaja, saantitiedot, aihe, kuvassa esiintyvät henkilöt sekä kuvaus aika. Tekniikan lisäksi on kirjattu onko kyseessä alkuperäinen vai jäljennös. Valokuvakokoelmista ei ole olemassa sähköistä diaaria. Filmi- ja nauhoitekokoelmien sisältö on kirjattu ylös erillisiin luetteloihin, mutta tietoja ei ole liitetty osaksi pääkirjoja.

¹³ Esinekortiston rakentamisessa on käytetty Suomen Museoliiton lomaketta n:o 2. Aihepiirejä on yhteensä 36 (aihepiirien laajuus vaihtelee kattavista, kuten yhteiskunta ja teollisuus, yksittäisempiin, kuten merkinantolaitteet ja köydet ja nyörit) ja ne jakautuvat yli 200 alaluokkaan (esimerkiksi yhteiskunta-luokka on jaettu matrisseihin, puumerkkeihin ja sinetteihin, joukkotiedotusvälineisiin, rahaan, mitaleihin ja kirjoitusvälineisiin).

¹⁴ Kortiston pääluokkia ovat: I julkiset rakennukset, II juhlat, III julkisen elämän tapahtumat ja juhlat, IV näyttelyt, V ammatit, VI näytelmät, VII vapaa-aika ja retket, VIII yhdistystoiminta, IX rakennukset, rakennustyömaat, tiet ja sillat, X museoesi-
neiden kuvat, XI henkilökuvat, XII maisemat, luonto ja eläimet, XIII yhteiskunta, IXX sairaalat ja sosiaalihuolto, XX taide, XXI muistomerkit, patsaat ja hautausmaat.



Kokoelmatietoja on museotoiminnan aikana tallennettu hyvin eri tavoin: museon diaarikirjat 1970- ja 1980-luvulta ovat yhä kokoelmanhallinnan perusta, mutta esine- ja valokuvatiedot on kirjattu myös Museoliitolta tilattuihin esinekortteihin.

6.2. Näyttelyt, tapahtumat ja muu museotoiminta

Mäntyharjun museon on aktiivinen vaihtuvien näyttelyiden järjestäjä. Museon toimintaa, kuten näyttelyitä ja muita tapahtumia, dokumentoidaan tarvittaessa henkilökunnan voimin. Mäntyharjun museo saa ilman sopimusta työntekijöiden työsuhteessa ja työaikana ottamiin valokuviin normaalin toimintansa edellyttämän käyttöoikeuden (työn tulos kuuluu työnantajalle).

Näyttelyiden ulkoasu dokumentoidaan valokuvaamalla ja näyttelyteksteistä arkistoidaan viimeisin versio sähköisesti. Myös näyttelyiden painotuotteista, markkinointikuvista ja oheistapahtumien tiedotteista arkistoidaan omat kappaleensa.

7. Kokoelmien säilytystilat ja turvallisuus

Museolla on säilytystiloja näyttelytiloissa ja kunnan muissa tiloissa. Kaikissa tiloissa ei ole mahdollista noudattaa Suomen Museoliiton suosituksia esineiden säilytysolosuhteille. Säilytystilojen olosuhteiden ja esineiden kunnan seuraamisesta huolehtii museovastaava. Tilojen vartioinnista ja ylläpidosta vastaa pääosin Mäntyharjun kunnan kiinteistöpalvelu.

Selkeimmät uhat kokoelmien säilymiselle ovat säilytys- ja näyttelytiloissa tapahtuvat vesi- ja palovahingot sekä rakennus- ja kokoelmatuholaiset. Vesivahinkojen merkkejä seurataan säännöllisesti säilytystiloissa niin museon kuin kunnan muidenkin työntekijöiden toimesta. Herkimmät esineet on sijoitettu olosuhteiltaan parhaisiin säilytystiloihin ja pakattu happovapaaseen paperiin. Arkisto-, valokuva- ja muu paperimateriaali säilytetään erikseen muista materiaaleista. Museon käytössä olevat tilat on varustettu vähintään alkusammutuskalustoin ja asianmukaisin opastemerkinnoin. Museorakennuksissa ja säilytystiloissa on myös huolehdittu tarvittavista lukituksista. Tuholaisen jälkiä seurataan museon säilytys- ja näyttelytiloissa ja niihin pyritään puuttumaan mahdollisimman pian.

Miekankosken Uittomuseo

Suuri osa Mäntyharjun museon uittoa koskevista esineistä on sijoitettu pysyvästi Miekankosken Uittomuseon perusnäyttelyyn. Joitakin suurempia esineitä on kuitenkin yhä säilytyksessä muissa museon säilytystiloissa. Uittomuseon tilat ovat talvikylmiä ja esineet altistuvat lämpötilanvaihteluiden lisäksi lintujen jätöksille, roskille, hyönteisille ja pieneläimille. Jatkossa pyritään estämään lintujen ja pieneläinten pääsy museotiloihin. Päivittäisestä siisteydestä ja avoinnapidosta vastaa Miekankosken kahvilayrittäjä. Laajempia siivoustoita tehdään museon varoilla tarpeen ja resurssien mukaan.



Museon talvilämpimät säilytystilat on järjestetty mahdollisuuksien mukaan hyllyille ja korotettu lattiasta lavojen avulla. Herkät kankaat ja taulut on suojattu happovapaalla paperilla.

8. Lainaaminen

Kokoelmaesineiden lainaaminen muista museoista tai yksityishenkilöiltä on mahdollista näyttelyä ja/tai tutkimusta varten. Mäntyharjun museo voi lainata esineitä sellaisille tahoille, jotka voivat taata esineelle asialliset ja turvalliset säilytys- ja käsittelyolosuhteet. Tällä tarkoitetaan vähintään sellaisia olosuhteita, jotka vastaavat Mäntyharjun museon esineelle tarjoamia säilytys- tai näyttelytiloja ja olosuhteita. Museo ei lainaa esineitä kaupallisiin tarkoituksiin. Lainaaja huolehtii lainasta aiheutuvista, kuten lähetys- ja vakuutuskuuluista. Esineen vakuutusarvon määrittelee museovastaava. Lainasta tehdään aina kirjallinen sopimus, jossa määritellään lainan ehdot.

Museon valokuvakokoelmasta voidaan lainata valokuva- tai muuta materiaalia käyttösääntöjen mukaan. Originaaliaineistoja ei lainata, vaan asiakkaan pyytämästä aineistosta pyritään tekemään sopiva käyttökopio. Samoin toimitaan myös arkistoaineiston suhteen. Jos sopivan käyttökopion luominen osoittautuu haastavaksi, arkistoaineistoa voidaan tarjota tarkasteltavaksi myös museon tai kunnan tiloissa.

8.1. Lainausta Mäntyharjun museon kokoelmista

Lainauspyyntö Mäntyharjun museonkokoelmista tulee esittää museovastaavalle viimeistään kaksi kuukautta ennen toivottua lainan toteutumista. Museovastaava tarkistaa lainaajan tiedot ja lainattavan esineen ehdotetun käyttötarkoituksen ja varmistaa niiden olevan soveliaita ja vastaavan Mäntyharjun museon periaatteita. Tämän jälkeen museovastaava etsii esineen ja tarkistaa sen kunnon. Jos esine todetaan riittävän hyväkuntoiseksi ja sopivaksi lainausta varten, museovastaava arvioi lainasta museolle aiheutuvat kustannukset ja lähettää lainaussopimusehdotuksen lainauspyynnön esittäneelle taholle. Lainan toteutuessa lainasta tehdään ja allekirjoitetaan kaksi lainaustodistusta, joista toinen jää Mäntyharjun museolle ja toinen lainaavalle taholle (LIITE 3). Lisäksi esine valokuvataan ennen luovuttamista kuntoseurantaa varten. Laina-ajan päätyttyä esineen paluusta museoon huolehditaan ennalta sovitusti ja museovastaava tarkistaa esineen kunnon vertaamalla esinettä ennen lainausta otettuihin valokuvaihin. Mikäli kaikki on kunnossa, kuittaa museovastaava lainan palautetuksi lainaustodistukseen.

8.2. *Lainaus Mäntyharjun museoon*

Lainattaessa esineitä tai muuta materiaalia Mäntyharjun museoon noudatetaan ensisijaisesti lainaavan museon lainausehtoja. Lainauspyynnön tekee museovastaava, joka myös vastaa vastaa lainattavan esineen kunnosta ja säilytysoloista lainan ajan.

9. **Kokoelmatyössä tarvittavat lomakkeet**

Vastaanottolomake (LIITE 1)

Juridinen asiakirja, jolla siirretään vastaanotettavan materiaalin omistusoikeus museolle. Vastaanottolomake on täytettävä jokaisesta vastaanotetusta esineestä, valokuvasta tai muusta aineistosta tai edellä mainittuja sisältävästä erästä. Tallennussuunnitelman painopistealueet muodostavat omat Vapaa-aika- ja Teollisuus-kokoelmansa, joista tehdään merkinnät lomakkeeseen. Luovutustodistuksesta tehdään kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää lahjoittajan ja toinen museon haltuun. Museon kappaletta säilytetään pysyvästi.

Poistopöytäkirja (LIITE 2)

Jokainen poistettava esine kirjataan poistopöytäkirjaan. Pöytäkirjan mukaan on liitettävä kuva poistettavasta esineestä, kuvassa voi kuitenkin olla useampi poistettava esine. Poistopöytäkirja säilytetään pysyvästi. Poistopöytäkirjaan on aina liitettävä Savonlinnan maakuntamuseon lausunto poistettavasta materiaalista.

Lainaustodistus (LIITE 3)

Lainaustodistuksesta käyvät ilmi lainauksen kaikki tiedot. Erityisen tärkeää on kirjata selkeästi auki lainan ehdot, laina-aika sekä lainan myötä museosta poistuva materiaali. Ennen lainausta esineestä otettu kuntotarkastusvalokuva liitetään osaksi museon lainaustodistusta. Lainaustodistuksesta tehdään kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää museolle ja toinen siirtyy lainattavan esineen mukana lainaajalle.

KÄSITTEET

Diaari eli pääkirja sisältää perustiedot kokoelmaobjekteista sekä yhdistää objektin tiettyyn kokoelma-numeroon, jonka avulla esine tai valokuva on mahdollista tunnistaa. Diaaria laajemmat tiedot löytyvät luettelointitiedoista, jotka voivat olla myös diaaritietojen yhteydessä.

Digitointi tarkoittaa museo-objektien tietojen siirtämistä paperimuodosta sähköiseen, käsitteellä voidaan tarkoittaa myös valokuvien skannaamista sähköiseen muotoon.

Hylätty tavara on museon alueelle tai museosta vastaavien henkilöiden toimitiloihin ilman lupaa jätetty tavara, josta ei ole saatavilla riittäviä taustatietoja, kuten omistajaa, valmistajaa tai käyttäjää. Löytötavara-

laki ei koske omistajansa hylkäämiä esineitä tms. materiaalia. Löytötavaralain alaiseksi sen sijaan katsotaan henkilökohtaisiksi katsottavat esineet, kuten vaatekappaleet, sateenvarjot ja laukut, eikä näitä katsota hylätyiksi.

ICOM (Kansainvälinen museoneuvosto) on vuonna 1946 perustettu Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustieteiden ja kulttuurijärjestön (UNESCO) alainen, hallituksista riippumaton ja ei-kaupallinen järjestö, joka kehittää museoiden hallinnointia ja kokoelmien organisoimista määritteleviä standardeja ja parhaita käytäntöjä.

Kaksoiskappaleet ovat keskenään samanlaisia eli duplikaatteja (huomioiden käsityönä tehdyissä esineissä esiintyvät pienet erot), esim. samaa höylämällä edustavat höylät. Tällöin erot kunkin kaksoiskappaleen arvoluokituksen välillä koostuvat lähinnä esineen kunnosta ja/tai käyttö- ja saantitiedoista. Museokokoelmissa voi myös olla alkuperäisen esineen mallin tai taideteoksen mukaan tehtyjä **kopioita tai reproduktioita**, jotka asettuvat kaksoiskappaleiden kanssa samaan museaaliseen asemaan.

Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) tarkoituksena on varmistaa kulttuurin ja tieteen sähköisten aineistojen laadukas hallinta, palvelujen esteetön saatavuus ja luotettava pitkäaikaissäilytys. Hankkeessa arkistot, kirjastot ja museot tekevät yhteistyötä taltioidakseen kansallisperintömme aineistot digitaaliseen muotoon ja tuodakseen ne kaikkien saataville.

Kartunta eli museon kokoelmien kasvaminen tai museo-objektien lisääntyminen tapahtuu varsinaisesta tallentamisesta poiketen yleensä ilman suunnitelmallisuutta tai tavoitteellisuutta.

Kirjaamisessa on kyse objektin tietojen liittamisestä osaksi diaaria, eli objektin perustietojen merkinnästä ja tietojen/objektin yhdistämisestä tiettyyn kokoelmanumeroon.

Kokoelma käsittää museon pääkirjaan luetteloidut esineet, valokuvat ja arkistomateriaalin (myös mahdollisesti muita objektimuotoja), jotka muodostavat museotyön pohjan.

Kokoelmanhallintajärjestelmä eli museotietojärjestelmä on tietokonepohjainen ohjelma, jolla hallitaan kokoelmia. Järjestelmä mahdollistaa museoesineiden ja kuva-aineistojen tietojen kirjaamisen standardoidusti, hakujen tekemisen ja tietojen liittämisen suurempiin kokonaisuuksiin. Tunnetuimpia ammattimuseoiden käytössä olevia ohjelmia ovat mm. Musketti, Muusa ja E-kuva.

Luettelointi tarkoittaa esineeseen tai materiaaliin liittyvän tiedon (esimerkiksi materiaalin, ulkonäön, käyttötavan ja käyttäjästä kertovien tietojen) mahdollisimman perusteellista tallentamista niin, että tieto säilyy ja esine on helposti erotettavissa muista samankaltaisista esineistä ja käytettävissä sekä tutkimus että näyttelytarkoitukseen.

Museokenttään kuuluvat museoalan toimijat, kuten ammatilliset ja ei-ammattilliset museot, näitä hoitavat yhdistykset ym. sekä muut museoalan vaikuttajat, esim. yliopistomaailmassa.

Museovirasto vastaa Suomen museoalan yleisestä kehittämisestä, museoiden alueellisen toiminnan sopimusohjauksesta, valtionavustusten jakamisesta ja museotilaston ylläpidosta.

Museo 2015 -hanke on Museoviraston yhteistyössä Valtion taidemuseon ja Suomen museoliiton kanssa johtama hanke, joka toteutetaan vuosina 2011–2015. Hankkeen päätavoitteita ovat museoiden kokonahallinnan prosessien yhtenäistäminen, museoiden kokonahallinnan kokonaisarkkitehtuurin ja kokonaisarkkitehtuurin hallintamallin laatiminen sekä edellytysten luominen yhteisen kokonahallintajärjestelmän hankintaan ja käyttöönottoon. Hankkeen tavoitteena on lisäksi tukea museoiden aineistojen viemistä Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymään ja edistää museokentän organisoitumista ja päätöksentekoa kokoelmien hallintaan ja kokoelmia koskevan tiedon saatavuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Paikallismuseo tarkoittaa tässä ohjelmassa kunnan, yhdistyksen, säätiön, seurakunnan tai valtion omistamaa, sivutoimisesti tai vapaaehtoisvoimin ylläpidettyä museokohdetta.

Toisinnoilla tarkoitetaan esineen rinnakkaismuotoja tai variantteja, esim. erityyppisiä höyliä. Toisintojen merkitys kokoelmalle on ensisijaisesti tuoda kokoelmaan tietoa alueellisesta tai ajallisista vaihteluista ja varianttien runsaudesta.

LÄHTEET

ICOM: Museotyön eettiset säännöt

<http://finland.icom.museum/etiikka.html>

Kymenlaakson museoiden kokoelmaohjelma

http://www.kotka.fi/menu_description.asp?oid=3540&menu_id=3540&menupath=1413,3528,3540#aa3540

Museotoimikunnan kokouspöytäkirjat 1959–1969; museolautakunnan toimintakertomukset 1964–1985; kulttuurilautakunnan museojaoston toimintakertomukset 1985–1988; kunnalliskertomukset, museon toimintakertomukset ja kulttuuritoimen kokouspöytäkirjat 1989–2001 sekä kunnan tilinpäätökset 2002–2007. Mäntyharjun kunta/Mäntyharjun museo/museoarkisto.

Paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmän loppuraportti

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Rakkaudesta_kulttuuriperintoon.html?lang=fi&extra_locale=fi

Savonlinnan maakuntamuseon kokoelmapoliittinen ohjelma

http://www.savonlinna.fi/filebank/1046-Savonlinnan_makuntamuseon_Kokoelmapolitiikka_2009.pdf

Savonlinnan maakuntamuseo: Etelä-Savon maakunnallinen museosuunnitelma 2007

<http://www.savonlinna.fi/filebank/1047-museosuunnitelma2007.pdf>

Tampereen kaupungin museopalvelut/Historialliset museot: Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009.

<http://www.tampere.fi/material/attachments/k/5m5Hjhgbm/KOPO2009.pdf>

Tiihonen, Arja: ”Mökkikunnat kuntaliitosten jälkeen uusjakoon”, Tieto&trendit 4-5/2009, Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-07-15_004.html?s=0

Tilastokeskuksen PX-Web-tietokanta: Teollisuus/teollisuuden alue- ja toimialatilastot.

http://pxweb2.stat.fi/Database/StatFin/teo/atoi/atoi_fi.asp

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY)

http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

LIITTEET

